

Molukse geschiedenis van
de eerste mensen
tot nu

Lesmateriaal
Moluks—Nederlandse
Geschiedenis

Colofon

Dit lesmateriaal had niet gemaakt kunnen worden zonder hulp uit de Molukse gemeenschappen. Dankzij de goede feedback is het mogelijk geweest om deze geschiedenis naar lesmateriaal te vertalen, met de gebeurtenissen die het verhaal van de Molukse gemeenschappen in Nederland zo goed mogelijk vertelt. Graag noemen we hier Joan Lilipaly-Loupatty en Michel Patty voor de moeite die zij hebben genomen om eerdere versies te voorzien van op- en aanmerkingen. Joe Patty bedanken wij voor zijn bijdrage omtrent de traditionele tatoeage-kunst. Als laatste bedanken we in het bijzonder de heer H. Timisela, directeur van het Moluks Historisch Museum en prof. dr. Fridus Steijlen, hoogleraar Molukse Migratie en Cultuur in Comparatief Perspectief, voor hun inhoudelijke bijdrages.

Als stichting hopen wij dat dit lesmateriaal de geschiedenis van de Molukse gemeenschappen in Nederland meer toegankelijk maakt voor leerlingen in het voortgezet onderwijs.

Voor achtergrondinformatie kunt u naar www.lmng.nl. Hier vindt u antwoordbladen, bronverwijzingen, een overzicht van de behandelde Kenmerkende Aspecten en een docentenhandleiding bij het lesmateriaal.

Stichting Educatie Moluks-Nederlandse Geschiedenis, 2022.

Behandel het Molukse volksdeel eindelijk normaal: met respect

NRC 6 oktober 2021

Dries van Agt: 'Aan de Molukkers is groot onrecht bedreven'

**Oud-premier Dries van Agt In 1977
eindigde een Molukse treinkaping in een
bloedige bestorming. Ingrijpen moest,
zegt Dries van Agt, toen minister van
Justitie, maar: 'Ik begrijp de achtergrond
van de acties beter dan ooit.'**

NRC 29 september 2021

'De meeste Nederlanders weten niets van het Molukse verhaal. Er is zo weinig empathie'

NRC 17 mei 2021

KRITIEK UIT GEMEENSCHAP

Herdenking komst Molukkers naar Nederland uitgesteld

NRC 1 oktober 2021

<i>Inleiding</i>	<i>De geschiedenis van de Molukkers in Nederland</i>	08
<i>Paragraaf 1</i>	<i>De bevolking van de Molukken</i>	11
<i>Paragraaf 2</i>	<i>De Europeanen komen</i>	33
<i>Paragraaf 3</i>	<i>Van specerijen leveren naar een kolonie bouwen</i>	57
<i>Paragraaf 4</i>	<i>Wereldoorlog en onafhankelijkheidsstrijd</i>	89
<i>Paragraaf 5</i>	<i>Molukker in Nederland</i>	121
<i>Paragraaf 6</i>	<i>Afsluiting Moluks-Nederlandse geschiedenis</i>	151
<i>Leerdoelen per paragraaf</i>		175
<i>Begrippenlijst</i>		176

Inhouds- opgave

Inleiding: De geschiedenis van de Molukkers in Nederland.

2021 is een jaar met veel aandacht voor de Molukse gemeenschap in Nederland. Voor velen is het een bijzonder jaar: zeventig jaar geleden kwamen de eerste Molukkers naar Nederland. Dit belangrijke jaar krijgt veel aandacht. Er verschijnen krantenartikelen, documentaires, talkshows, boeken en herdenkingen in de media. Ook wordt een grote herdenking gepland om de aankomst in 1951 van de eerste Molukse families te herdenken. Deze nationale herdenking wordt echter afgeblazen vanwege meningsverschillen in verschillende Molukse gemeenschappen. Desondanks is er op veel plekken in Nederland wel veel aandacht voor dit bijzondere moment. Een jubileum dus, maar dat maakt het zeker geen feestelijke gelegenheid. Waarom zijn er zoveel gemengde gevoelens over deze geschiedenis?

Het verhaal over de komst van de Molukkers naar Nederland gaat samen met veel pijn en verdriet. Sinds ongeveer 1600 is er contact tussen Nederlanders en Molukkers, als handelspartner, bondgenoten maar ook als tegenstander, onderdrukker en verzetsstrijder. Zo vechten na de Tweede Wereldoorlog Molukse soldaten in het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger, tijdens de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog (1945-1949). Na de oorlog willen de Molukkers het liefst naar huis op de Molukken. Toch worden zij naar Nederland gehaald.

Bijscriften: Passagiers van de Kota Inten op 22 maart 1951. Op deze boot zaten de eerste Molukse families die naar Nederland worden gehaald.

Als zout in de wond volgt na aankomst een nare behandeling door de Nederlandse overheid. Ondertussen blijft er onduidelijkheid over een eventuele terugkeer naar de Molukken. De jaren verstrijken en voor veel Molukkers betekent dit een leven in moeilijke omstandigheden. Hoe langer men in Nederland blijft, hoe lastiger een terugkeer naar de Molukken wordt.

Nieuwe generaties worden geboren in Nederland. Van 12.500 in 1951 groeien de Molukse gemeenschappen tot ongeveer 75.000 mensen in 2021. Van deze groep groeien sommigen op met veel andere Molukkers om zich heen. Anderen kiezen een eigen weg in Nederland. Wat hen verbindt is een gemeenschappelijk Molukse achtergrond. Voor de een is de wens om terug te keren naar een eigen Moluks land sinds 1951 niet minder geworden. Anderen zoeken op hun eigen manier naar wat het betekent om Molukker te zijn, in Nederland.

In deze lessenserie staat de geschiedenis van de Molukkers centraal. Een aantal thema's uit de Nederlandse geschiedenis is hiermee verweven maar leer je vooral vanuit het Molukse perspectief kennen. Je zult leren over mooie tradities, gebruiken en manieren waarop Molukkers hebben geleefd op de Molukse eilanden. Ook leer je hoe Molukkers sinds 1951 in Nederland hun plek vinden en hoe zij vormgeven aan hun Molukse identiteit. Zo leer je over de moeilijke en voor sommigen pijnlijke gebeurtenissen uit deze geschiedenis, maar ook de trots en het doorzettingsvermogen dat hoort bij mensen die een nieuw bestaan opbouwen. Door hierbij stil te staan hopen we dat je zo goed mogelijk leert wat de Molukse gemeenschappen zijn en hoe deze in Nederland ontstaan.

Leerdoel:
Je kent de geschiedenis van de Molukse gemeenschappen en hoe deze in Nederland zijn ontstaan.

Leerdoel:
Je kunt
uitleggen hoe
de inwoners op
de Molukken leven
voor de komst van de
Europeanen in de
15^e eeuw.

Paragraaf 1:
**De
bevolking
van de
Molukken**

Bijchrift:

Verschillende soorten specerijen waarvan een aantal vroeger alleen op de Molukse eilanden groeiden.

De Molukse eilanden liggen in Indonesië en vormen samen een enorm gebied. Op sommige vlakken zijn er veel overeenkomsten, maar er zijn ook flinke verschillen per eiland of dorp. Op de **Molukken** groeien **specerijen** die uniek zijn in de wereld. Daarom is er altijd veel handel geweest tussen de inwoners van de Molukken en mensen uit de regio. Door deze contacten met de rest van Azië hebben allerlei andere soorten kennis, gebruiken, geloven en de Maleise taal zich over de Molukse eilanden kunnen verspreiden. Door handel ontstaan er rond 1400 machtige handelsrijken met aan het hoofd een sultan (soort koning). In de meeste Molukse dorpen zijn de inwoners gelijkwaardig aan elkaar.

Kader De eerste mensen.

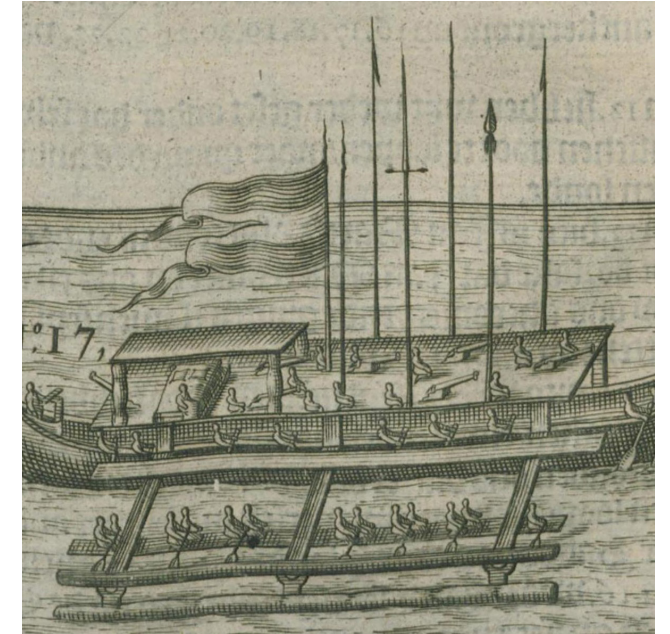
1.1 De bevolking van de Molukken
Ongeveer 42.000 jaar geleden komen de eerste inwoners aan op de Molukse eilanden. Zij hebben meestal een meer donkere huid en krullend haar. Deze eerste inwoners leven van de jacht en visserij. Ook verzamelen zij noten, planten en vruchten en onderhouden **wilde tuinen**. De **sagopalm** vormt op veel Molukse eilanden de basis van het eten. Hiervan maakt men een soort pap. Op de verschillende eilanden leeft men erg afgezonderd van elkaar, doordat de mensen gescheiden worden door bergen en jungles. Zo ontstaan er veel verschillende talen en dialecten op de vele Molukse eilanden. Ongeveer 6.000 jaar geleden verspreidt nog een tweede groep mensen zich vanuit Azië over wat we nu de **Indonesische eilanden** noemen, met een lichtere huid en sluiker haar. Zij vermengen zich deels met de inwoners op de Molukse eilanden. Ook nemen zij nieuwe vormen van landbouw mee, zoals de natte rijstteelt. Omdat rijstteelt op de meeste Molukse eilanden niet mogelijk is, blijft men voor voeding afhankelijk van sago. Rijst blijft op de Molukken dan ook tot de twintigste eeuw een luxeproduct.

Kader Hoe komen inwoners van verschillende Molukse eilanden aan hun voedsel?

Het gebruik van de **Kora Kora** maakt het mogelijk om te handelen tussen verschillende eilanden. Hierdoor ontstaat er ook meer contact, tussen de inwoners van kustgebieden op

de Molukse eilanden, maar ook met inwoners van verder gelegen eilanden. Hierdoor kunnen de inwoners die aan de kust leven handelen met inwoners van andere eilanden. Het zorgt zo voor belangrijke producten die anders niet op een eiland verkrijgbaar zouden zijn.

Kader De Kora Kora en Mena Muria, oorsprong van een strijdkreet.

Bijlschrift: Een Kora Kora. Dit type boot werd eeuwen gebruikt op de Molukken. Op deze afbeelding is de Kora Kora van de sultan van Ternate afgebeeld, met daarop 7 kanonnen (rond 1600).

Bijlschrift: Een foto van een aantal Molukse families in hun kampong (dorp), jaartal onbekend.

1.2 Koninkrijken

De Molukse eilanden zijn onder te verdelen in drie gebieden. De Noord-, Midden- en Zuid-Molukken. Hoewel een groot deel van de Molukse geschiedenis gaat over gebeurtenissen op de Midden-Molukse eilanden, begint het verhaal van de eerste grote handelsrijken op de Noord-Molukken. Hier liggen de belangrijke eilanden **Ternate** en **Tidore**. Deze koninkrijken zijn vaak vijandig tegen elkaar. Door bondgenootschappen te sluiten en dorpen op omliggende eilanden te veroveren proberen zij meer macht te krijgen. Als onderdeel van deze bondgenootschappen wordt van de onderworpen eilanden in de regio een aantal dingen verwacht. De strijders moeten meevechten in het leger van het koninkrijk. Ook moet een deel van de specerij-oogst worden afgestaan. Daarnaast verricht men werkzaamheden voor de koning. De macht van deze rijken strekte ver over de Molukse eilanden, van de Hituezen op Ambon tot de Bandanezen op Banda en verder naar de meest zuidelijk gelegen Molukse eilanden als Kei, Aru en Tanimbar.

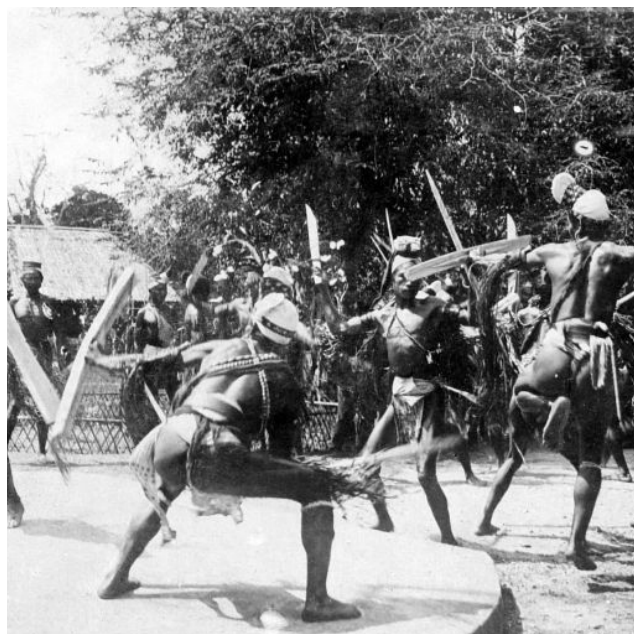
In de Molukse dorpen ligt de meeste macht bij de heer van het land (*tuan tanah*) en de leiders van families die daar wonen. Maar veel meer macht dan anderen hebben deze leiders niet en belangrijke beslissingen worden in overleg genomen. Er is dus veel gelijkwaardigheid in deze dorpsgemeenschappen. Hoewel van vrouwen wordt verwacht dat zij zich onderwerpen aan hun vader, broer of echtgenoot, worden onderdanige vrouwen niet zo gewaardeerd in deze samenlevingen. Machtige vrouwelijke strijders en legeraanvoerders komen dan ook geregeld voor.

Bijlschrift: Kaart van de Molukse eilanden. Op de rechter kaart is het gebied dat hoort bij het sultanaat van Ternate in het rood weergegeven en dat van Tidore in het geel.

1.3 Specerijen, internationale handel en een nieuwe taal

Buiten de Molukken ontstaan machtige rijken in wat we nu China, India en Iran noemen. Ternate en Tidore liggen erg gunstig ten opzichte van de handelsroutes tussen deze rijken. Zij verkopen de specerijen, die op de rest van de Molukken groeien, door aan handelaren uit al deze rijken. Omdat sommige specerijen, zoals kruidnagel en nootmuskaat, alleen op de Molukken groeien maken de Molukse handelaren veel winst. Deze specerijen worden van handelaar op handelaar verhandeld, van de ene kant van de wereld tot zelfs in Europa. We noemen dit de zijderoute. De Molukse eilanden vormen zo een belangrijke bron voor de wereldwijde specerijhandel. Door de handel komt er niet alleen rijkdom naar de Molukken. Vanaf de 12e eeuw verspreidt de **Maleise** taal zich over de Molukken, vooral onder de inwoners van kustgebieden. Vandaag worden nog maar op enkele plekken de oorspronkelijke Molukse talen gesproken. Het Maleis vormt zo de basis voor veel talen die nu nog op de Molukken worden gesproken en vormt ook de basis voor de officiële taal van Indonesië. Met de handelaren uit gebieden van over de hele wereld komen ook veel nieuwe ideeën, religies en overheersers op de Molukken terecht.

1.4 Geloof en leefwijze

De eerste mensen die op de Molukken wonen geloven dat al het onverklaarbare (ziekte, rampen) komt door bovennatuurlijke krachten. Sommige mensen (sjamanen) hebben hier invloed op. Dit wordt **sjamanisme** genoemd. Per gebied of eiland kunnen specifieke goden of geesten aanbeden worden. Daarnaast zijn er net als bij andere religies verhalen die verklaren hoe de samenleving waarin men leeft is ontstaan. Het vereren van voorouders neemt vaak ook een belangrijk plaats in binnen deze geloven. Voor veel mensen met een Molukse achtergrond zijn deze gewoontes, gebruiken en (geloofs)regels ook nu nog erg belangrijk. In de loop der eeuwen zijn daar verschillende nieuwe religies, verhalen en ideeën bij gekomen. Men noemt dit geheel aan leefregels adat. Bij belangrijke momenten in het leven, zoals geboorte, huwelijk of een begrafenis worden rituelen die voortkomen uit de adat nog steeds gebruikt. Zo zullen christelijke Molukkers in Nederland bij een begrafenis naast een (Nederlandstalige) dienst in de kerk, buiten de kerk in het Maleis hun overledene eren. Bijvoorbeeld door het zingen van traditionele liederen.

Kader Migratie op de Molukken.

Een van de belangrijkste van deze leefregels is de **pela**. In tijden van crisis en ruzie ontstonden soms enorm bloedige conflicten, met veel slachtoffers. Om dit tegen te gaan sloten dorpen vredesverdragen met elkaar.

Deze pelaverbonden (pela betekent bloedbroeder) tussen inwoners van dorpen zijn tot op de dag van vandaag belangrijk. Niet alleen op Ambon, maar ook voor mensen die nu ergens anders wonen. Je bent dus altijd verbonden met je dorp en helpt mensen met wie je een pelaverbond hebt als dit nodig is. Ook helpen de inwoners van dorpen die met elkaar verbonden zijn bij grote projecten, zoals het bouwen van een kerk, of ondersteunen zij elkaar in tijden van honger en nood. Ook nu is het nog belangrijk om te weten of iemand die je tegenkomt tot dezelfde pela behoort. Het is namelijk niet de bedoeling dat je een relatie krijgt met iemand waarmee je een pelaband hebt!

Op de afbeelding zie je een kampong (dorp) op het Molukse eiland Larat.

Vanaf ongeveer 1500 jaar geleden verspreiden het **hindoeïsme** en **boeddhisme** zich over de Indonesische eilanden. Ongeveer 600 jaar geleden begint in China een periode van ontdekkingsreizen. Grote aantallen Chinezen blijven in de loop der jaren achter in de verschillende havensteden. Zo komen zij ook naar de Molukse havens, op zoek naar specerijen. Onder hen zijn ook moslims en zo brengen zij net als Arabische handelaren de islam mee naar de Molukken. Veel Molukkers die aan de kust wonen nemen dit geloof over. Van al deze verschillende onderdelen uit de Molukse geschiedenis zijn tegenwoordig sporen terug te vinden bij mensen met een Molukse achtergrond. Met de komst van Europeanen vanaf 1512 verspreidt ook het christendom zich over de Molukken. Deze nieuwe religies helpen bij het vormen van meer eenheid tussen de aanhangers van hetzelfde geloof.

Kader

De eerste mensen.

Volgens de tradities die bestonden op de Midden-Molukse eilanden, begint de geschiedenis op de heilige berg Nunusaku op Seram. Nunusaku (beschutte plaats) is de navel van de wereld, van waaruit alles is ontstaan. Doordat de eerste bewoners ruzie krijgen verspreiden alle mensen zich over de Molukse eilanden. Omdat de ruzies niet meer ophouden gaat deze verspreiding door en ontstaan zo alle samenlevingen in de rest van de wereld:

'Alle mensen zijn voortgekomen uit Nunusaku. De eerste twee mensen waren Nibela, die blank was en haar man Jale, die zwart was. Zij schiepen de twee rassen. Elk van hen bouwde een schip om weg te varen. Het zwarte schip echter strandde meteen op Nunusaku en de zwarte mensen werden de voorouders van de Ambonezen. Het witte schip voer weg en de bemanningsleden werden de voorouders van de Europeanen.'

De term Alifuru, die wordt gebruikt voor de eerste bewoners van Midden-Molukse eilanden zoals Seram, Ambon en de andere Lease eilanden, betekent 'Eerste Mens'. Na de verspreiding van de islam en later het christendom, vanaf de 16e eeuw, wordt het verhaal over de berg Nunusaku ingepast in deze nieuwe geloven. In het Bijbelse verhaal over de toren van Babel, dat ook uitlegt hoe verschillende soorten mensen zijn ontstaan, werd Babel vervangen door Nunusaku. Het paradijs zou ook op de berg Nunusaku hebben gelegen.

Naast het algemene scheppingsverhaal zijn er voor de meeste eilanden, dorpen, families en clans nog vele ontstaansverhalen. Deze verhalen die zich afspelen in het verleden hebben niet zozeer een historische functie, maar zijn vooral bedoeld om uit te leggen waarom belangrijke functies of politieke posities door bepaalde mensen bekleed worden, of waarom een familie bepaalde grond mag bezitten. Ook geven de verhalen aan waar sommige families oorspronkelijk vandaan komen.

De belangrijkste geschiedverhalen mogen in sommige dorpen niet zomaar door iedereen verteld worden, ook al kennen de meeste inwoners van een dorp het verhaal wel. De verhalen zijn het erfelijk bezit van zogenaamde *tuan tanah* ('heer van het land', titel die hoort bij de eerste clan die op het land woonde). Alleen de *tuan tanah* of leden van deze clan mogen deze verhalen in het openbaar vertellen.

(Naar: D. Bartels, *In de schaduw van de berg Nunusaku*, 108-110)

Kader

Hoe komen inwoners van verschillende Molukse eilanden aan hun voedsel?

Omdat de Molukse eilanden omringt zijn door water staat vissen voor de inwoners van kustgebieden centraal in hun levenswijze. Soms gaat men alleen in kleine bootjes vissen, met een vissnoer, vallen of een net. Ook worden schildpadden gevangen en gebruikt voor voedsel en om gebruiksvoorwerpen van te maken. Door samen te werken kunnen dorpsbewoners met behulp van grotere netten of constructies van touw, palmbladen of bamboe grotere hoeveelheden vis vangen. De opbrengst wordt dan verdeeld onder de inwoners.

Het volksvoedsel van de Ambonezen is papeda, een kleverige, half doorzichtige pap die gemaakt wordt van sagomeel en water. Traditioneel wordt dit gegeten met hete vis en chili-saus (*tjolo-tjolo*). Op de eilanden waar niet zoveel sagopalmen groeien eten de inwoners knolgewassen zoals *keladi* (taro), *ubi*, *patatas* (jam) en *kasbi* (cassave). Verder zijn er veel soorten groenten en peulvruchten die worden gegeten, net als een grote hoeveelheid aan exotische vruchten en noten. Op de Molukken groeien bananen in vele soorten en maten, waarvan sommigen rauw te eten (*pisang djari*) zijn en anderen zo taai dat die eerst gekookt of gebakken moeten worden. De *pisang medja*, (ook wel bekend als pisang Ambon of tafelbanaan) is uiteindelijk overgenomen in Midden-Amerika. Deze banaan kun je in de supermarkt terugvinden als de banaan van 'Chiquita'.

Op de meeste Molukse eilanden leven geen grote, of zelfs kleine wilde dieren. De paar dieren waarop wordt gejaagd zijn de *kusu* (een klein buideldier), de *kalong* (een grote fruit etende vleermuis), de *babi hutan* (een klein wild zwijn) en de *rusa* (een klein hert). Sinds de 17e eeuw is het gebruik van dieren uitgebreid door het houden van kippen en honden en varkens in christelijke dorpen. Ook heeft de *areng* of suikerpalm een belangrijke plaats voor Molukse christenen, omdat zij uit het sap de alcoholische drank *sopi* distilleren.

Vormen van landbouw waar veel grond en ruimte voor nodig is worden op de Molukse eilanden niet gedaan. Op kleine schaal komt rijstteelt wel voor, bijvoorbeeld op West-Seram, waar de teelt is geïntroduceerd door mensen afkomstig van Java vanaf de 17e eeuw. Omdat rijst zo weinig voorkomt op de Molukse eilanden is het lange tijd een luxeproduct geweest. Ambtenaren en soldaten die voor de koloniale overheid werkten kregen bijvoorbeeld als onderdeel van hun betaling rijst. Omdat het zolang een statussymbool is geweest is het nog steeds een teken van goed gastheerschap wanneer gasten rijst wordt aangeboden.

(Naar: D. Bartels, *In de schaduw van de berg Nunusaku*, 25-26)

Kader

De Kora Kora en Mena Muria, oorsprong van een strijdkreet.

De *Kora Kora* is een boot die zich voortbeweegt met behulp van roeiers. Doordat deze boot vele eeuwen is gebruikt zijn er natuurlijk verschillende varianten geweest, van kleine tot grote boten, met of zonder roer. Voor inwoners van dorpen aan de kust van Molukse eilanden was de *Kora Kora* belangrijk om zich te verplaatsen naar andere gebieden in de buurt, om te vissen of om handel mee te drijven.

Zoals veel inwoners van gemeenschappen die leven van de zee weten, ligt het gevaar op zee altijd op de loer. Zeker wanneer lange tochten moeten worden afgelegd, is er de kans dat een boot vergaat en de bemanning nooit meer thuiskomt. Overleven op zee is dan ook een kwestie van samenwerken. Bij het overleven van gevaarlijke stormen is het belangrijk dat alle roeiers hun uiterste best doen om samen de boot door harde wind en hoge golven naar veiligheid te loodsen. Hierin ligt het ontstaan van de kreet *Mena, Muria*. De voorman of kapitein van een boot roept '*Mena*' (voor), waarna de roeiers reageren met '*Muria*' (achter). Het ritme dat hierdoor ontstaat zorgt ervoor dat alle roeiers in hetzelfde ritme roeien. Zo zorgen zij samen dat de boot goed bestuurbaar blijft.

Door goede samenwerking kunnen de moeilijkste stormen worden doorstaan. Dit idee, dat door samenwerking of 'een voor allen, allen voor een' de moeilijkste uitdagingen kunnen worden overwonnen, leeft voort in deze kreet. Tegenwoordig wordt de kreet daarom nog steeds gebruikt om een gevoel van eenheid uit te drukken. Het is ook de wapenspreuk geworden voor de onafhankelijke Molukse republiek (RMS, zie paragraaf 5). Deze eeuwenoude uitdrukking wordt zo nog steeds gebruikt, bijvoorbeeld bij gezamenlijke Molukse bijeenkomsten.

(Naar: mondelinge overlevering van de heer Patty over de herkomst van Mena Muria.)

Kader

Migratie op de Molukken.

Rond 1500 is er sprake van een onrustige periode op de verschillende Midden-Molukse eilanden. Wanneer er duidelijke verschillen zijn tussen dorpen, bijvoorbeeld in het soort geloof dat wordt aangehangen, kan dit een reden zijn voor oorlog. Zo zijn er veel voorbeelden terug te vinden in de verhalen die op verschillende eilanden nog steeds worden verteld, over strijd tussen dorpen die een sjamanistisch geloof aanhangen en dorpen die het islamitische geloof volgen, of later, tussen christenen en moslims.

Vaak blijkt het geloof op zich niet de belangrijkste oorzaak voor strijd. Veel belangrijker is een gebrek aan grond om de inwoners van verschillende dorpen in een gebied te kunnen voeden. Dit gebeurt wanneer het aantal inwoners groeit en er in de omringende natuur niet meer voldoende voedsel beschikbaar is voor iedereen. Dit is vooral een probleem in het binnenland van een eiland, waar men niet kan vissen. Aan de kust wonen heeft echter ook weer nadelen. Piraten en slavenjagers kunnen deze dorpen gemakkelijker overvallen en de inwoners uit de dorpen aan de kust meenemen.

Bewoners in het binnenland kunnen zichzelf daarentegen beter verdedigen, op heuveltoppen en bergkammen, tegen alle gevaren en bedreigingen van buitenaf.

Ook natuurrampen zoals stormen, vulkaanuitbarstingen, aardbevingen of tsunami's kunnen zoveel schade aanrichten dat ergens anders wonen de enige optie is. Om schaarste en geweld te ontvluchten verlaten daarom soms hele families, clans of dorpen een gebied om zich ergens anders te vestigen. Soms gaat men zelfs naar een ander eiland. Uiteraard is de aankomst van een grote nieuwe groep bewoners op een eiland ook weer een reden voor onrust. Als men dit oplost kan een nieuw dorp gebouwd worden. Het is niet ongevoen dat groepen een lange reis moesten ondernemen, langs vele eilanden, voordat zij uiteindelijk een geschikte nieuwe woonplek kunnen vinden.

Bij de benaming van clans, gebieden en soms wijken van een stad kunnen ook verwijzingen zitten naar de oorspronkelijke afkomst van de inwoners hun voorouders. Zo verwijzen deze namen naar een afkomst uit West-Seram, de Noordkust van Nieuw-Guinea, de Noord-Molukken, Sulawesi, Kalimantan, de zuidelijke eilanden zoals de Banda-eilanden en de Kei-eilanden. Sommige namen duiden op een komst uit Java of zelfs uit het Midden-Oosten. Het laat zien dat de inwoners van de Midden-Molukse eilanden uit vele windstreken afkomstig zijn.

(Naar: D. Bartels, In de schaduw van de berg Nunusaku, 120-131)

Lees De bevolking van de Molukken

- De Molukkers maakten veel gebruik van de Kora.
 - Leg uit wat een Kora was.
 - Waar zorgde het gebruik van Kora's voor?

- Lees Koninkrijken en vul de lege plekken in de onderstaande tekst in.

Door het gebruik van landbouw moest er meer worden ... 1 ... om het land te bewerken. Sommige mensen die dit kunnen organiseren kregen meer ... 2 ... en macht. Deze mensen proberen de macht binnen hun ... 3 ... te houden. Hierdoor zie je de eerst ... 4 ... ontstaan.

-
-
-
-

Lees Specerijen, internationale handel en een nieuwe taal.

- De handel in bijvoorbeeld kruidnagel en noedmuskat leverde de Molukken veel geld op. Wat leverden die vele contacten de Molukken nog meer op?

Lees Geloof en leefwijze. Molukse volkeren hebben een verzameling leefregels, die de Adat wordt genoemd.

- Noem drie leefregels uit de Adat.

Lees de bevolking van de Molukken, Koninkrijken en Specerijen, internationale handel en een nieuwe taal. Zet vervolgens onderstaande gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later.

- Er ontstaan Molukse koninkrijken met machthebbers aan het hoofd.
- De eerste inwoners vestigen zich op de Molukse eilanden in Indonesië.
- De eerste inwoners van de Molukken vermengen zich met een nieuwe groep mensen, afkomstig vanuit Azië.
- Producten van de Molukken worden via de Zijderoute verhandeld richting Azië en Europa.
- Op de Molukken wordt voor het eerst gebruik gemaakt van landbouw.

- Gebruik bron 1, de kaart en een atlas of Google Maps. Zet de letters uit de kaart op de juiste plek in de bron.
- Gebruik bron 1 en 2. Leg uit waarom een handje kruidnagel dat omstreeks 1500 in Venetië aankwam honderd keer meer kostte dan wat er op de Molukken voor werd betaald.

Bron 1 De reis van nootmuskaat

‘Op Banda [...], een piepklein eilandengroepje in Indonesië, groeide destijds als enige de muskaatboom. Een plukker had daar de nootmuskaat geogst en gedroogd. Zijn dorpshef verkocht de noot daarna aan een Javaanse of Maleise handelaar. Die kocht hem vervolgens in de haven van Sumatra [...] of op het Maleisisch schiereiland [...] door aan Indische zeelui. De Indiërs reisden er vervolgens mee naar Sri Lanka [...].

Daar werd de nootmuskaat opgekocht door Perzen of Arabieren, die hem vervolgens naar de zuidkust van het Arabisch schiereiland [...] verscheepten. Ging de vracht door de Perzische Golf dan belandde hij via de markten van Bagdad in Irak [...] en de havens van Syrië [...] in het Mediterrane gebied. Ging hij daarentegen door de Rode Zee, dan kwam hij via Caïro (Egypte) [...] bij zeilers uit Genua en Venetië terecht, die hem naar het Italiaanse schiereiland [...] verscheepten. En toen moest de nootmuskaat nog, via de binnenvaart, de kustvaart en over land, in Brugge [...] terechtkomen.

Vrij naar: D. van Reybrouck, Revolusi: Indonesië en het ontstaan van de Moderne Wereld, 34-35.

Bron 2 Oplopende kosten

Bij elke transfer (overdracht) ging de prijs uiteraard omhoog en in elke haven moesten er belastingen en overslagkosten betaald worden. De gevolgen lieten zich raden. Voor een handje kruidnagel dat omstreeks 1500 Venetië bereikte, betaalde je makkelijk honderd keer zo veel als op de Molukken.

Vrij naar: D. van Reybrouck, Revolusi: Indonesië en het ontstaan van de Moderne Wereld, 35.

Leerdoel:

Je kunt
uitleggen op welke
manier de Molukkers
contact hebben met de
Europeanen, tussen
1512 en *1799*.

Paragraaf 2:

**De Europeanen
komen**

DE L'ASIE.

FIGURE LX.

In Europa begint rond **1500** een periode die we de periode van de ontdekkingsreizen noemen. Deze starten met een zoektocht naar de beste zeeroutes om de plek waar de specerijen vandaan komen te vinden. Vanuit Moluks oogpunt bekeken is de komst van de eerste Europeanen in **1512** niet zo schokkend: zij zijn de zoveelste groep handelaren uit een lange reeks die naar de Molukken komen voor specerijen. De komst van Europeanen, vooral die van de Nederlanders, zal voor veel Molukse eilanden echter flinke gevolgen hebben. Naast bondgenootschappen krijgen de Molukkers ook te maken met geweld en onderdrukking van Europese zijde.

Bijscript: Een Molukse strijder en een Molukse vrouw afgebeeld (1683).

2.1 De Molukkers ontmoeten voor het eerst Europeanen

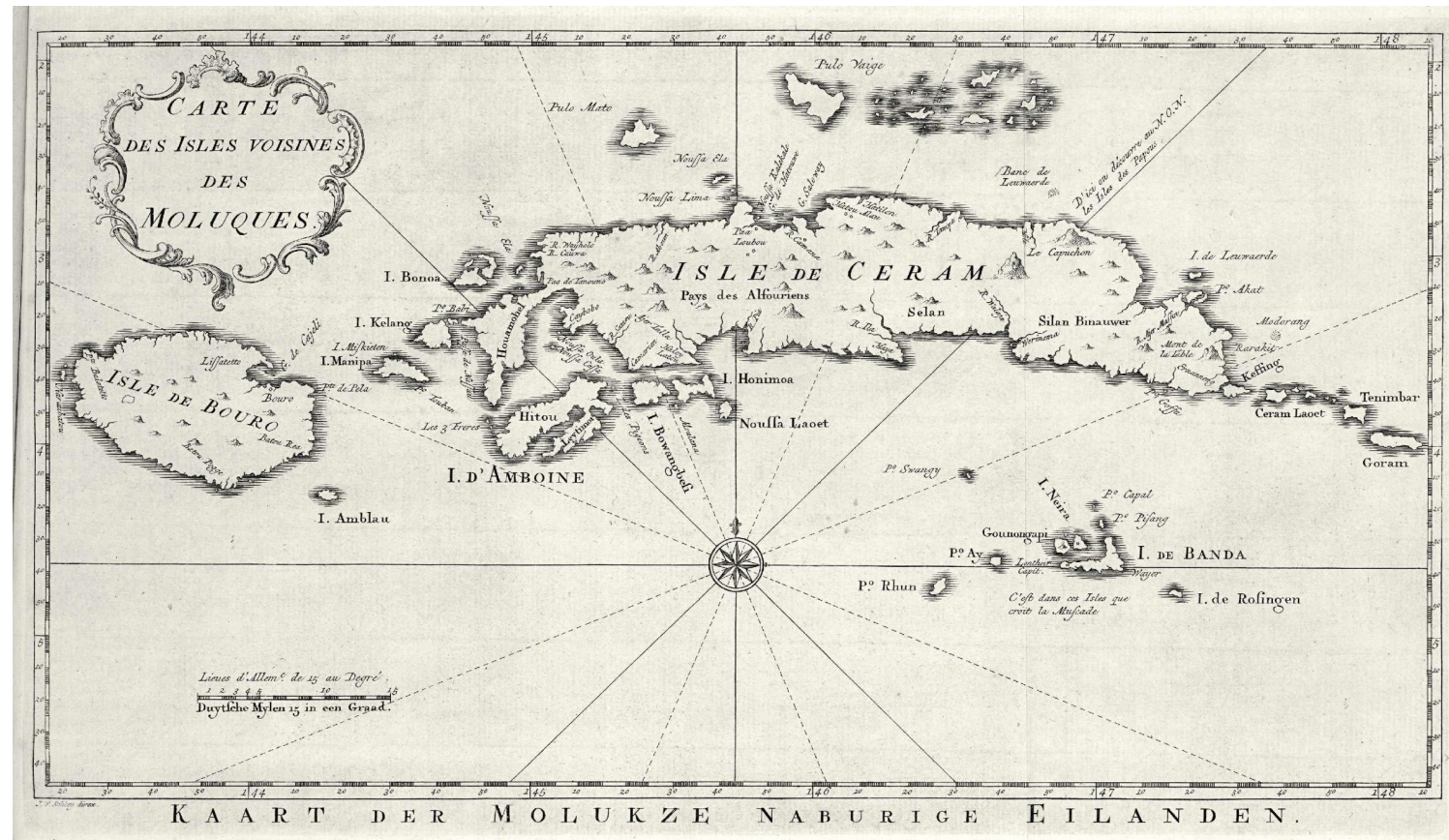
In 1512 zien de inwoners van het eiland Ambon voor het eerst een Europees schip aan de horizon verschijnen. De Hituezen, die op het noordelijke deel van het eiland wonen, ontvangen deze Portugezen hartelijk. In de grotere havens lopen handelaren uit alle windstreken rond: van de meer nabijgelegen Indonesische eilanden tot Chinezen, Indiërs en Arabieren. De sultan van Ternate ziet al snel in dat de Portugezen een waardevolle hulp kunnen zijn in de strijd tegen aartsrivaal Tidore. Daarom sluit hij een bondgenootschap met de Portugezen. Met hun grotere Europese schepen en kanonnen kunnen zij gemakkelijk vanaf zee vijandige havens en steden bombarderen. Maar al snel ontstaan er ook spanningen en conflicten met de Portugezen. Ze bemoeien zich met het bestuur, verspreiden hun **katholieke geloof** en proberen een **monopolie** op de kruidnagelhandel te krijgen. Hierdoor merken de Molukse vorsten al snel dat de Portugese aanwezigheid ook nadelen heeft.

2.2 Eerste Hollanders en de VOC
Vanaf 1595 beginnen Hollandse handelaren met het opzetten van handelsroutes naar Azië, met behulp van Portugese kennis over deze routes. Zij moeten vanaf 1602 samenwerken in de Verenigde Oost-Indische Compagnie (**VOC**). Vanuit Nederland krijgt de VOC het handelsmonopolie op de handel in specerijen in Azië. Ook nu ontvangen de Hituezen op het noorden van Ambon de Hollanders hartelijk. Zij

zouden de Hituezen op hun beurt goed kunnen helpen bij hun strijd tegen de Portugezen. Zo ontstaat het eerste bondgenootschap tussen Molukkers en Nederlanders. In de tien jaar hierna worden de Hituezen door de Hollanders geholpen om de Portugezen van Ambon te verdrijven. Ambon-stad blijft tot 1799 een belangrijke plek voor het VOC-bestuur op de Molukken.

2.3 Bemoeienis van de VOC

De inwoners van de Molukken zijn gewend om onder het bestuur van een vorst te vallen. Dit bestuur is vrij losjes. Tot welk rijk je behoort wisselt regelmatig. De inwoners leven best vrij, als ze maar belastingen betalen en jaarlijks eer bewijzen aan hun vorst. De Nederlanders willen veel hardere afspraken en dat de Molukkers zich hier aan houden, zodat hun handelsmonopolie niet in gevaar komt. Dit leidt tot irritatie bij de Molukse leiders. De Hollanders mengen zich in bestuurlijke conflicten, in de hoop op betere handelsafspraken. Om de concurrentie te verdrijven wordt veel geweld gebruikt. Schepen worden **gekaapt**, tot zinken gebracht en soms worden zelfs hele havensteden in de as gelegd. Pas wanneer handelaren zich weer aan de regels houden staakt de VOC het geweld. Ook het verspreiden van het **protestantse geloof** en het bekeren van Molukkers tot zorgt voor irritatie. Het gevolg is dat er tussen 1624 en 1658 constant oorlog woedt op de Midden-Molukken, tussen Molukkers van verschillende eilanden met hun Europese bondgenoten en tussen de Europeanen onderling. Het meest

Bijlschrift: kaart uit 1752 van onder meer de Molukse eilanden Ceram, Ambon en Banda.

Bijlschrift: een groot aantal schepen van het koninkrijk Ternate en Tidore.

berucht is de totale uitroeiing van de bevolking van de Banda-eilanden door de VOC, onder leiding van Jan Pieterszoon Coen (1621).

Kader Geweld op de Banda-eilanden.

Bijlschrift: Sultan Saifuddin van Tidore (1657-1687). De eerste sultan van Tidore die een bondgenootschap met de VOC sloot.

2.4 Molukse bondgenoten

Zonder Molukse bondgenoten kunnen de Nederlanders weinig. De Europeanen kunnen slecht tegen de tropische omstandigheden waardoor er steeds nieuwe soldaten uit Europa moeten komen. Om genoeg soldaten te hebben wordt er daarom ook in de regio gezocht naar militairen. Zo **rekruteert** men vrijgelaten slaven die zich tot het christendom hebben bekeerd, of strijders uit koninkrijken waarmee de VOC een bondgenootschap heeft. Belangrijk zijn vooral de handelscontracten met Molukse vorsten. Hierin staat hoeveel specerijen men aan de VOC levert en welke eilanden dit mogen doen. In ruil hiervoor krijgen de vorsten jaarlijks een geldbedrag. Ook leveren zij jaarlijks Molukse mannen voor zogenaamde **hongitochten**. Dit zijn boottochten waarbij de VOC langs Molukse eilanden vaart om te kijken of hier niet stiekem toch specerijen worden verbouwd, of gehandeld wordt met andere partijen dan de VOC. Bij overtredingen wordt de bevolking gestraft door specerijplantages in brand te steken. Wanneer mensen in bepaalde gebieden zich in de ogen van de Nederlanders niet meer aan de afspraken houden organiseert men strafexpedities. Hierbij worden 'opstandige' Molukkers gedood en (delen van) dorpen of steden in brand worden gestoken. Van Molukse kant is er ook regelmatig sprake van gewelddadige verzet tegen Nederlandse handelaren en hun bondgenoten.

2.5 Moluks verzet

Voor de inwoners van de Molukken is de specerijhandel erg belangrijk om te voorzien in hun bestaan. Door de handel is het mogelijk om producten zoals stoffen, gewassen, dieren of tot slaaf gemaakte mensen op het eiland te krijgen. Daarnaast betaalt de VOC veel minder voor de specerijen dan concurrerende handelaren. Daarom verzetten veel Molukkers zich tegen het handelsmonopolie van de VOC, omdat dit dus grote gevolgen heeft voor het leven van de inwoners van de Molukse eilanden. Dit doen zij door stiekem toch specerijen te verbouwen waar dit niet mag en te handelen met andere handelaren. Dit verzet heeft vaak **gruwelijke gevolgen** voor de **inheemse bevolking**.

Omdat de Molukkers zich niet willen houden aan de regels van het handelsmonopolie probeert de VOC dit met veel geweld af te dwingen, zoals op de **Banda**-eilanden in 1621. Hier wordt de gehele bevolking gedood of tot slaaf gemaakt. Tussen 1624 en 1658 is er op Ambon en **Hoamoal**, een gebied op West-Seram een constante staat van oorlog. De grootste Molukse opstanden zijn die van de Hituese leider **Kakiali** (1633-1643) en de Hoamoalse oorlog (1651-1656), waarbij de VOC bijna alle bezittingen op de Molukken verliest.

kader Geweld op Ambon.

kader Geweld rond Ambon: de Hoamoalse opstand.

Tussen 1652 en 1656 vaart de VOC jaarlijks door het gebied om ongewenste handelsboten tot zinken te brengen. Daarnaast verwoest men kruidnagelbomen, bouwt men extra forten en wordt zo veel geweld gebruikt tegen bewoners van dorpen dat zij niet meer tegen de eisen van de VOC in durven te gaan. Ook hier komen veel inwoners om het leven door geweld, uithongering en ziekte. Grote delen van Hoamoal worden door de VOC verwoest en onbewoonbaar gemaakt. De overgebleven bevolking wordt gedwongen om in het gebied van de Hituezen op Ambon te gaan wonen.

Met al dit geweld is het monopolie

van de VOC op de handel in nootmuskaat en kruidnagel gevestigd. Er zullen nog vaker periodes van grote opstanden plaatsvinden tijdens het VOC-bestuur op de Molukken. Aan het geweld door hongertochten van de VOC komt ook geen einde. Als de VOC in 1799 ophoudt te bestaan zijn de inwoners van grote delen van Ambon, Seram en Banda bijna 200 jaar continu onderdrukt door de VOC. Het gevolg is dat de inwoners van deze eilanden in veel slechtere omstandigheden leven dan anders het geval zou zijn geweest.

Kader

Geweld op de Banda-eilanden.

De Banda-eilanden zijn een kleine groep eilanden ten zuiden van de Molukken. Wat deze eilanden zo speciaal maakt is dat zij lange tijd de enige plek ter wereld zijn waar nootmuskaatbomen groeien. De eilanden worden dan ook veel bezocht door handelaren. De bevolking staat onder leiding van een groep mannen die veel respect heeft van het volk: de Orang Kaya. Als handelaar moet je met hen in gesprek en dit gaat niet altijd vredelievend. In 1609 wordt een aantal handelaren en kapiteins van de VOC door de Bandanezen gedood in een hinderlaag. Een van de weinige overlevenden, Jan Pieterszoon Coen, zal later de **gouverneur-generaal** van de VOC in Azië worden.

De Orang Kaya blijven een monopolie van de VOC tegenwerken. Er valt immers meer te verdienen met andere handelaren en zo heeft men dit altijd gedaan. In 1621 keert Coen daarom terug naar de Banda-eilanden, met een leger van ongeveer 1900 man bestaande uit VOC-soldaten, Ambonezen, Japanse huurlingen en Javaanse **dwangarbeiders**. Zijn plan is om het grootste eiland, Banda Besar, in te nemen en de bevolking uit te roeien of te verdrijven. Van de Orang Kaya worden er meer dan 40 wreed gemarteld, waardoor zij toegeven dat ze de Nederlanders wilden aanvallen. Vervolgens worden zij op gruwelijke wijze geëxecuteerd.

Doordat een blokkade wordt ingesteld kan de gevluchte bevolking vanuit de heuvels niet meer bij hun voedselvoorraden komen. Vluchtroutes over zee worden ook afgesneden. Bange radeloze inwoners springen uit wanhoop van de hoge rotsen in zee. Duizenden komen om door honger, geweld en ziekte. De overgebleven inwoners worden tot slaaf gemaakt en naar **Batavia** gestuurd, de hoofdstad van de VOC op het eiland Java. Zonder inwoners kan de VOC doen wat het wil met de nootmuskaatbomen. Zij maken hier slavenplantages (perken) om de nootmuskaat te telen. Voor de 4000 slaven die hier aan het werk worden gezet moeten de omstandigheden vreselijk zijn geweest: elk jaar brengt de VOC 400 nieuwe slaven naar Banda, om de plek van gedode slaven in te nemen.

Kader

Geweld op Ambon.

Omdat de VOC met weinig personeel op de Molukse eilanden aanwezig was, maakte ze veel gebruik van lokale strijders. Met giften, het vooruitzicht op plunderen of goud en zilver worden de Orang Kaya van verschillende dorpen verleid tot het vechten voor de VOC. Ook maakt de VOC gebruik van de vele onderlinge conflicten die tussen verschillende Molukse dorpen of gebieden spelen. In het bijzonder sluit de VOC pela-bondgenootschappen met inwoners van enkele dorpen uit het binnenland van Seram. De Nederlanders gebruiken voor deze strijders de term Alfoeren. In gebieden waar het onrustig is worden grote groepen strijders afgezet door de VOC. De Alfoeren terroriseren de lokale bewoners met veel geweld, door plunderingen, verwoestingen en het doden van inwoners.

Met dorpen aan de kust van Ambon en omliggende eilanden werd afgesproken dat zij bijdragen aan militaire expedities. Naar aantal inwoners moet men een vast aantal mannen en oorlogskora-kora's leveren en deze zelf onderhouden. Ook moet men regelmatige meedoen aan door de VOC georganiseerde strafexpedities en inspectiereizen. Al deze ondernemingen werden samen hongitochten genoemd.

Met weinig personeel is het onmogelijk om controle uit te oefenen in het grote gebied van de Midden-Molukken. Daarom wordt er overgegaan op het vernietigen van zoveel mogelijk vrucht- en kruidnagelbomen op de eilanden die rond Ambon liggen en de bevolking hier te doden of verjagen. Zo kan de VOC op Ambon de specerijenteelt goed in de gaten houden en zo met weinig mensen toch een monopolie organiseren.

Uiteraard is er veel verzet tegen de strenge handelswijze van de VOC. In 1633 wijst de VOC een nieuwe leider aan van de Hituezen: Kakiali. Hij moet als leider van een grote islamitische **federatie** van wel 10.000 inwoners op Ambon zorgen dat zij precies doen wat de VOC wil.

Kakiali voelt echter steeds meer weerstand tegen de VOC. Hij bouwt versterkingen en forten en verkoopt ook stiekem kruidnagel aan handelaren uit Makassar. Omdat niet alle dorpsleiders het eens zijn met Kakiali's verzet tegen de VOC wordt hij in 1634 naar Ambon-stad gebracht, waar hij wordt gemarteld en gevangengezet in het fort bij de stad

Wanneer Kakiali in 1636 naar Batavia wordt gebracht breekt onder de Hituezen veel onrust uit. Ze bereiden zich voor op gewapend verzet. In de hoop om zoveel mogelijk Hituezen weer aan de kant van de VOC te krijgen vaart de gouverneur-generaal van de VOC naar Ambon en laat Kakiali in 1637 vrij. Vanaf dat moment probeert Kakiali te zorgen dat alle dorpen op Ambon zijn kant kiezen in de strijd tegen de VOC. In 1643 komt er een VOC vloot naar Ambon om definitief af te rekenen met Kakiali. Daarom trekt hij zich met zijn strijders terug in het fort Wawani. Nadat de omringende dorpen en kruidnagelplantages zijn platgebrand en de meeste bondgenoten van Kakiali verslagen, doet de VOC een aanval op het fort.

Wanneer de soldaten vlak bij het fort zijn doet Kakiali met zijn soldaten een uitval, waarbij zoveel slachtoffers vallen dat het VOC-leger zich moet terugtrekken. Kort daarna weet men een vertrouweling van Kakiali, een Spanjaard genaamd Fancisco de Peira, gevangen te nemen. In ruil voor het sparen van zijn leven en een flinke financiële beloning keert hij terug naar Wawani, waar hij Kakiali vermoordt in zijn slaap. Hierdoor is het verzet gebroken en vluchten de andere strijders. Maar ook na het verslaan van Kakiali blijft het nog tot 1666 onrustig en is er geregeld verzet tegen het monopolie van de VOC.

Kader

Geweld rond Ambon: de Hoamoalse opstand.

Met hulp van de sultan van Makassar (Zuid-Sulawesi) proberen verschillende bestuurders op Ambon en West-Seram de VOC in 1651 uit hun gebied te verjagen. Zij zijn bang dat een grotere aanwezigheid van de VOC negatief zal uitpakken voor hun eigen handel in specerijen. Daarom gaan de inwoners van Hoamoal over tot een verrassingsaanval op forten van de VOC, waarbij ongeveer 150 Europeanen en tot slaaf gemaakte mensen worden gedood. Deze periode noemt men de 'vijfde Ambonse oorlog' of 'Hoamoalse' oorlog (1651-1658). Arnold de Vlaming van Oudshoorn, op dat moment de gouverneur van de VOC, probeert de opstand met veel geweld de kop in te drukken. Tussen 1652 en 1655 vaart hij met een vloot naar het gebied om een einde te maken aan de specerijplantages van Molukkers op verschillende eilanden. Daarnaast vaart de VOC met een oorlogsvloot tussen Makassar en de Molukse eilanden om alle schepen uit Makassar te laten zinken.

Omdat er volgens de VOC genoeg specerijen worden geoogst op de Ambonese eilanden, kunnen de plantages van Molukkers op andere eilanden worden vernietigd. In 1655 wordt besloten dat Hoamoal 'een eeuwige woestijn' moet worden. Alle specerijplantages moeten worden vernietigd en het gebied wordt ontvolkt. Naast Europese soldaten vechten ook soldaten van de Molukken mee, waaronder 800 christelijke Ambonezen. Tijdens de oorlog sterven ongeveer 15.000 mensen, meer dan alle voorgaande oorlogen die de VOC op de Molukken voert bij elkaar. Ongeveer 12.000 bewoners worden gedwongen uit hun dorpen gehaald en naar de eilanden Ambon en Manipa vervoerd en de eilanden Kelang en Buano ontvolkt. Het geweld dat door De Vlaming op de Molukken werd toegepast maakt zoveel indruk dat men in de Molukse verhalen ook wel spreekt over het 'Tijdperk van De Vlaming'.

Het laatste verzet duurt nog tot 1666. Daarna wordt door middel van hongitochten eventueel verzet of nieuwe plantages vernietigd. De VOC weet zo met veel geweld en terreur het verzet te breken. De bondgenoten van de inwoners van Hoamoal, Makassar en Ternate kiezen de kant van de VOC. Lokale vorsten werken nu mee aan het voorkomen van nieuwe plantages en worden hier royaal voor betaald. De bevolking echter verarmt enorm, omdat de handel in specerijen niet meer mogelijk is. Het totale aantal slachtoffers van al dit geweld wordt geschat op 25.000. Hierdoor kost de oorlog op Hoamoal nog meer mensenlevens dan de meer beruchte slachting op Banda in 1621.

Lees De Molukkers ontmoeten voor het eerst Europeanen.

1. Als de Portugezen aankomen op Ambon worden ze hartelijk ontvangen door vorsten. Daarna merken de Molukse vorsten dat de Europese aanwezigheid ook nadelen heeft.
 - a. Op welke manier komt de aanwezigheid van de Portugezen goed uit voor de sultan van Ternate?
 - b. Leg uit wat het begrip monopolie betekent.
 - c. Welke nadelen van de Portugese aanwezigheid ondervinden de Molukse vorsten na verloop van tijd?

2. Lees Eerste Hollanders en de VOC en Bemoeienis van de VOC.

- a. In welk jaar werd de Verenigde Oost-Indische Compagnie opgericht?
- b. Leg uit wat een handelsmonopolie is.
- c. Vul de lege plekken in onderstaande tekst in. Kies uit rijken, vorsten, gekaapt, handelsmonopolie, bekeerd, handelscontracten, geweld, oorlogen, concurrentie, bestuurlijke conflicten.

Om het handelsmonopolie te krijgen, wil de VOC harde 1 sluiten met lokale 2 Daarnaast wordt veel 3 gebruikt tegen de bevolking en concurrenten en mengen de Hollanders zich in 4 Ook steekt de VOC steden in brand, schepen worden 5 en tot zinken gebracht. Pas als de handelaren weer luisterden naar de VOC, werden ze met rust gelaten.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Lees De Molukkers ontmoeten voor het eerst Europeanen, Eerste Hollanders en de VOC, Bemoeienis van de VOC, Molukse bondgenoten en Moluks verzet. Zet vervolgens onderstaande gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later.

3. Lees Molukse bondgenoten en Moluks verzet en zet onderstaande gebeurtenissen in de juiste volgorde:

- A de VOC houdt hongitochten en bouwt extra forten
- B Molukkers willen zich niet aan de regels van de VOC houden
- C Molukse inwoners durven niet meer tegen de eisen van de VOC in te gaan
- D In verschillende gebieden ontstaan Molukse opstanden
- E Molukse inwoners komen om het leven door geweld en uithongering door de VOC

1. Er woeden verschillende oorlogen tussen Molukkers met hun bondgenoten en Europeanen onderling.
2. De VOC houdt op te bestaan.
3. Europese schepen op Ambon worden door de Hituezen hartelijk ontvangen.
4. De VOC wordt opgericht.
5. Hollandse handelaren zetten de eerste handelsroutes naar Azië op.
6. Het gewelddadige handelsmonopolie van de VOC kost veel Molukkers het leven.

Opdrachten bij paragraaf 2

Info: Makassar en de Molukken

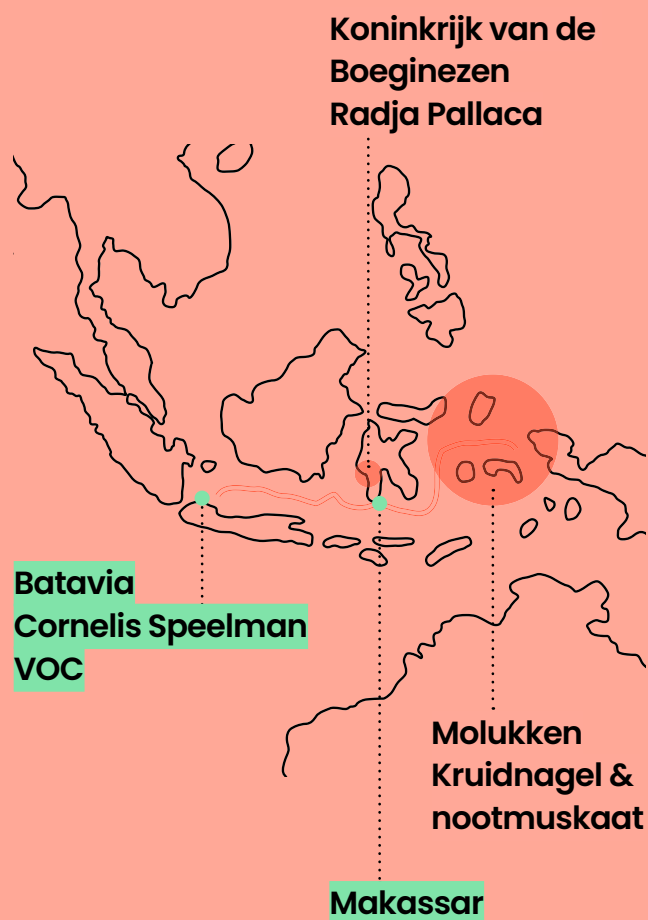
De vorsten van Makassar verzetten zich tegen de VOC door smokkelhandel toe te staan. Specerijen uit de Molukken, waar de Nederlanders een monopolie op hadden, konden zo toch gekocht worden door concurrenten. Dit was de VOC-leider Cornelis Speelman een doorn in het oog. Hij viel in 1667 Makassar aan, samen met de koning van de Boeginezen Radja Pallaca. Speelman liet meer dan dertig dorpen platbranden en duizenden mensen gevangennemen die als slaaf werden verkocht. In Makassar werd een fort ingenomen door de VOC en omgedoopt tot kasteel Rotterdam.

Vrij naar: Het Nationaal Archief, Makassar 1667.

1. Gebruik de info en de kaart. Noem twee redenen waarom VOC-leider Cornelis Speelman Makassar in 1667 aanviel.

2. Gebruik info, de kaart en bron 1. Bedenk een reden waarom de koning van de Boeginezen, Radja Palacca, bereid was mee te vechten met de VOC tegen Makassar.

3. Gebruik info en bron 2. Leg uit met de bron:
 - waarom het fort dat de VOC in 1667 innam 'Rotterdam' werd genoemd en
 - wat volgens van den Vondel de belangrijkste winst was voor Nederland met de overwinning op Makassar.

Op zulk een Speelmans
toon en brommende
oorlogssnaeren
Danst in Oost Indiën het
heir der Macassaren
Den harnasdans in bloet.
Bouton, om 't
hart benout,
Schept adem.
Joupardan wort
Rotterdam geheten,
Naer's Helts
geboortestad:
geen eeu zal dit
vergeeten.
De dry Molukken eerst
aen't wanklen,
staen nu stout.

Op de toon van Speelman
en luid klinkende
oorlogssnaren
Danst in Oost-Indië het
leger van de Macassaren
de harnasdans in bloed.
Bouton ^(eiland) is om het
hart benauwd,
haalt adem.
Joupardan ^(het fort) gaat
Rotterdam heten.
Naar de geboortestad van
de held:
niemand zal dit ooit
vergeten.
De drie Molukken <sup>(drie Molukse
eilanden, waaronder Ternate en Tidore)</sup>
staan nu sterk.

1

Molukse geschiedenis van de eerste mensen tot nu

2

Bron 1
Gravure van de Nederlandse schilder Romeijn de Hooghe (1645–1708) over de verovering van Makassar.

Toelichting:
Linksboven zie je de afbeelding van Cornelis Speelman, rechtsboven die van zijn bondgenoot Radja Palacca.

Bron 2
Gedicht van de Nederlandse dichter Joost van de Vondel (1587–1679) geschreven bij het portret voor Cornelis Speelman.

Leerdoel:
Je kunt
uitleggen hoe
Nederlands-Indië
ontstaat tussen
1813 en *1941* &
welke rol Molukse **KNIL**-
soldaten hierbij spelen.

Paragraaf 3:
**Van
specerijen
leveren
naar een
kolonie
bouwen**

Na alle oorlogen om het monopolie op de handel in specerijen te bemachtigen, verandert de situatie in de 18^e eeuw. In Europa komt er steeds meer vraag naar koffie, cacao , rubber en katoen. Om dit te verbouwen zijn grote plantages nodig. Omdat de Molukse eilanden hier minder geschikt voor zijn ontstaan deze plantages op de grotere eilanden van Indonesië. De Molukkers gaan hierdoor een andere rol spelen in het koloniale systeem van de Nederlanders. In de 19^e en begin 20^e eeuw *koloniseert* het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL) grote delen van Indonesië. De kolonie noemt men Nederlands-Indië. Voor alle oorlogen zijn veel soldaten nodig. Rond 1900 is een groot deel van de Indonesische soldaten in het KNIL afkomstig van de Molukken.

Bijlschrift: De 6e brigade van het Korps Marechaussee, een onderdeel van het KNIL (Atjeh, 1898). In dit onderdeel van het KNIL is het aandeel 'Ambonezen' het grootste. Onder deze term vallen Menandonezen, Ambonezen, Keiezen en andere inwoners van eilanden in wat nu Oost-Indonesië is.

3.1 Pattimura

Als in 1799 de VOC wordt opgeheven valt het bestuur op de Molukken ook weg. In 1810 nemen de Engelsen de Molukken over. Dit brengt goed nieuws met zich mee: de nieuwe Engelse gouverneur Byam Martin beëindigt veel onderdrukkende maatregelen van de Nederlanders. Er komt een einde aan de hongitochten, **herendiensten**, schoolmeesters krijgen weer beter betaald en ook de soldij voor Ambonese soldaten gaat omhoog. Verder richt hij een Moluks leger op van 600 soldaten. Een van deze soldaten is **Pattimura**.

Wanneer de Nederlanders in 1817 terugkeren met een leger van 1000 militairen zijn veel Molukkers niet blij hen weer te zien. Nederland weigert de hogere soldij voor de Molukse soldaten te betalen. Pattimura neemt met nog 400 militairen ontslag en start een opstand. Met hulp van Molukse inwoners uit omliggende gebieden houden zij ongeveer een half jaar stand. Pattimura wordt daarna gevangengenomen en opgehangen.

kader Pattimura's opstand

3.2 Nederlanders in de rest van Indonesië

Vanaf 1609 is de stad Batavia in het oosten van het eiland Java de hoofdstad van het VOC-bestuur in Indonesië. Behalve wat omliggende gebieden hebben de Nederlanders hier niet zo veel te vertellen. Op Java zijn er al eeuwen een aantal grote koninkrijken die de Europeanen nooit konden veroveren. Dit verandert rond 1800. Door de komst van fabrieken kunnen de Europeanen veel betere wapens maken. Nu is het mogelijk om met een relatief kleine groep soldaten veel grotere groepen slechter bewapende vijanden te verslaan. Vanaf 1815 begint Nederland aan een nieuwe periode van kolonisatie. Het gebied dat hierdoor in hun handen komt noemen zij Nederlands-Indië.

Tijdens de bloedige **Java-oorlogen** (1825-1830) worden de vorsten op Java en andere Indonesische eilanden verslagen. De onderdanen worden verplicht om op een deel van hun land handelsproducten te verbouwen zoals koffie, cacao, thee, rubber en katoen. Door dit **cultuurstelsel** krijgen de Nederlanders heel goedkoop handelswaren die zij in Europa weer kunnen verkopen. Voor de vorsten is dit niet eens een slechte regeling, zij houden er ook veel geld aan over. Het zijn vooral de gewone mensen die het zware werk moeten doen en die lijden onder de oorlogen, uitbuiting en de honger, ziekte en dood die dit tot gevolg heeft. Het aantal overleden inwoners op Java als gevolg van het cultuurstelsel wordt geschat op één miljoen.

3.3 Het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger

Voor Europese landen wordt het steeds belangrijker om een groot, welvarend wereldrijk te creëren. Hierbij gaat het niet alleen om handelen en dit met geweld afdwingen. Europese landen willen nu grote gebieden bezetten, zodat zij hier controle en macht hebben en dit kunnen laten zien aan andere landen. Landveroveren is dus om twee redenen belangrijk: het land krijgt **aanzien** en het zorgt voor meer rijkdom uit deze veroverde gebieden. Om van de verschillende Indonesische gebieden Nederlands-Indië te maken, wordt in 1815 het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (**KNIL**) opgericht. Dit leger bestaat voor een groot deel uit soldaten van verschillende Indonesische eilanden en voor een kleiner deel uit Europeanen. Dit heeft twee voordelen. De Indonesische soldaten kunnen tegen het tropische klimaat en zijn een stuk goedkoper. Op de Molukken werft men vooral christelijke inwoners. Per periode varieert het aandeel soldaten van de Molukken dat in dienst is bij het KNIL tussen de 10 en 40 procent. Dit is niet altijd duidelijk omdat de term 'Ambonees' of 'Alfoer' wordt gebruikt voor alle inwoners van de Indonesische eilanden die een donkere huid hebben. Dit koloniale leger verovert grote gebieden en onderdrukt opstanden tegen de Nederlandse koloniale overheersing.

kader Het KNIL: een internationaal leger

Bijschrift: een schilderij van de Indonesische schilder Raden Saleh. Linksonder zijn verschillende soldaten van het KNIL zichtbaar.

3.4 Oorlogen van het KNIL

Tussen 1816 en 1927 vinden er ongeveer 250 militaire expedities, excursies, oorlogen en andere vormen van gewapend geweld plaats. Soms duurt dit enkele dagen of weken, soms jaren. De oorlogen in deze periode zijn zeer wreed. De meeste inwoners van wat nu de Indonesische eilanden zijn, hebben geen geweren en kanonnen zoals de Europese legers die gebruiken. De verschillende inwoners van de Indonesische eilanden proberen dan ook op een andere manier van het KNIL te winnen. Door vanuit de jungle met korte, kleine aanvallen op onverwachte momenten de Nederlanders te verrassen, weet men veel verzet te bieden. Zo wordt het verschil in wapens enigszins goed gemaakt door de strijders die hun dorp beschermen. Ook trekken inwoners zich terug in forten of versterkte dorpen (Bentengs), waar men zich beter kan verdedigen. Het betekent dat er vaak sprake is van hand tot hand gevechten, met dolken, zwaarden en speren. Om de gruwelen van dit soort gevechten aan te kunnen en de strijdlust te vergroten krijgen de soldaten van alle strijdende partijen alcohol en opium.

De langste strijd wordt uitgevochten in het noordelijk deel van het eiland Sumatra, in de regio Atjeh. Hier voert het KNIL oorlog van 1873 tot en met 1913, hoewel tot 1942 nog regelmatig opstanden uitbreken. Tijdens deze oorlogen worden de inwoners van dorpen belegerd. Zo kunnen de soldaten van het KNIL dorp voor dorp de inwoners van een gebied dwingen tot

gehoorzaamheid. De duur van de oorlog en de wreedheid waarmee gevochten wordt zorgen voor grote aantallen slachtoffers, waarvan de meeste vallen onder de dwangarbeiders die werken voor het KNIL en de bevolking van Atjeh. Niet alleen op Atjeh, ook op de eilanden Lombok (1894) en Bali (1906-1908) vinden enorme moordpartijen plaats. Dit komt ook doordat sommige inwoners van deze eilanden ritueel zelfmoord plegen in plaats van dat zij zich laten onderwerpen.

kader Snippers van de Molukse soldaten in het KNIL: Puputan op Lombok

Bijlschrift: De sultan en zijn gevolg zijn tijdens een puputan (rituele zelfdoding) doodgeschoten door KNIL-soldaten.

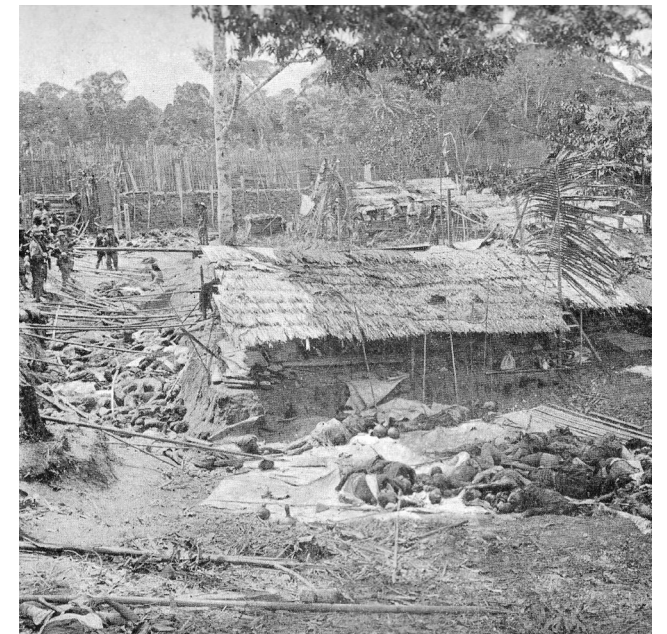
Waar de bevolking van de Molukken tot ongeveer 1817 zelf in verschillende periode te maken krijgt met geweld van Nederlandse kant is, zijn het onder meer Molukse soldaten in het KNIL die deelnemen aan de wrede oorlogen die Nederland voert. Verhalen over al dit geweld bereiken ook Nederland. In de Tweede Kamer wordt regelmatig kritiek geuit over het optreden van Nederlandse soldaten in Nederlands-Indië. Maar er verandert weinig. Naast de oorlogen op Atjeh, Bali en Lombok vecht het KNIL op Jambi, Kalimantan, Flores en Zuid-Sulawesi, Subawa, Sumba en Timor. Voor het ontstaan van Nederlands-Indië zijn dus enorm veel oorlogen nodig, waarbij het aantal slachtoffers aan Indonesische zijde vaak

tien keer zo hoog ligt als dat van het KNIL. Hoewel Molukse soldaten weinig bronnen hebben achtergelaten over deze oorlogen komen zij wel terug in de beschrijvingen van hun Nederlandse officieren.

kader De Atjeh-oorlogen in het nieuws.

kader Snippers van de Molukse soldaten in het KNIL: Zuid- Sulawesi

Bijlschrift: Alle inwoners van het dorp Koeto Reh op Atjeh zijn tijdens het verdedigen van hun dorp door KNIL-soldaten gedood.

3.5 Oorlog en onderdrukking

In Nederland wordt over al deze gebeurtenissen met trots verteld. Het veroveren van gebieden wordt daarom **pacificeren** genoemd, geen oorlog. Nederland komt de inwoners van de verschillende Indonesische eilanden verder helpen door te zorgen voor scholen, ziekenhuizen en door wegen en havens aan te leggen. Maar de winst die wordt gemaakt door het werk van lokale inwoners op de plantages, in mijnen en bij olieraffinaderijen gaat vooral naar Nederland. Ook moet er geld naar het KNIL om verzet tegen dit systeem te onderdrukken.

In het gebied wat nu Indonesië is, wonen rond 1940 ongeveer 140 miljoen mensen. De Europeanen zijn met ongeveer 150.000 mensen een kleine minderheid. De enige manier om de baas te blijven is dan ook met veel geweld. Maar dit geweld, het verbranden van **kampongs**, dwangarbeid, de verplichte levering van materialen, het leidt steeds tot weer tot verzet onder de bevolking. Deze onderdrukking wordt uitgevoerd door de KNIL-soldaten. Veel Indonesiërs voelden zich dan ook vertrapt en verdrukt. Voor velen is het wachten tot het moment dat zij de Nederlanders kunnen verdrijven.

Kader

Pattimura's opstand.

Op de Molukken worden de Nederlanders bij terugkomst in 1816 niet met vreugde ontvangen. Het beleid van de VOC heeft veel armoede en ellende gebracht. Tijdens een korte periode van Engels bestuur (1811-1816) is er juist veel verbeterd. Herendiensten worden verminderd, de soldij van Ambonese soldaten verbeterd en de bezuinigingen op schoolmeesters ongedaan gemaakt. Ook het monopolie op kruidnagel wordt flink versoepeld. Als op 8 maart 1817 de eerste Nederlandse bestuurder terugkeert naar de Molukken staan de inwoners niet te juichen van blijdschap.

De Britten hebben ondertussen ook een lokale Molukse legereenheid opgericht. Deze eenheid wordt door de Nederlanders overgenomen, maar het hogere soldij(loon) van de Britten wordt direct weer terug geschroefd. Boos over deze behandeling nemen ongeveer 400 Molukse soldaten ontslag uit het leger. Onder leiding van de 34-jarige Thomas Matulesi (beter bekend als Pattimura) organiseren deze Molukse soldaten met de hulp van inwoners van omliggende eilanden een opstand. Als voormalig officier is Pattimura de aangewezen leider van het verzet. Het geloof speelt een belangrijke rol bij het verzet. Volgens de Molukkers is het Hollandse bestuur niet rechtvaardig en goed, zoals dit bij de Engelsen wel het geval was. Zij zien hun bevelhebbers dan ook als 'door de Allerhoogste (God) aangesteld' om dit oneerlijke bestuur te veranderen.

Een eerste landing van een Nederlands leger wordt vernietigend verslagen door een overmacht van 1000 Ambonezen, Serammers en Alfoeren. Een van de gevolgen van deze overwinning is dat de opstand zich verspreid naar omringende gebieden als Haruku, Nusa Laut, Zuid-Seram en Hitu. Hoewel verdere aanvallen op Nederlandse forten niet zo succesvol zijn blijft de opstand enkele maanden doorgaan. Begin oktober komen er eindelijk versterkingen van het Nederlandse bestuur uit Batavia. Ook sturen de vorsten van Ternate en Tidore 1500 hulptroepen voor de Nederlanders.

Tegen dit overzicht kunnen de Molukkers niet op. Na een belegering op Saparua worden in november de laatste Molukse strijders verslagen. Pattimura wordt verraden door een lokale Molukse leider en gevangengenomen door de Nederlanders. Op 16 december 1817 wordt hij met drie andere leiders terechtgesteld. Als laatste woorden zegt Pattimura: 'Een plezierig verblijf toegewenst, heren!' De ironie van deze uitspraak ontgaat de Nederlanders.

De strijd van een half jaar zorgt ervoor dat een groot aantal dorpen in brand wordt gestoken. Dit komt boven op de verwoestingen die onder het VOC-bestuur plaatsvinden. Het resultaat is dat vooral de bevolking zwaar heeft te lijden. Als gouverneur-generaal van der Capellen in 1824 de Molukken bezoekt, komt hij tot de pijnlijke conclusie dat twee eeuwen koloniaal beleid de Molukken veel armoede en ellende hebben gebracht. Op 10 april 1824 doet hij iets wat niet eerder in de koloniale geschiedenis is voorgekomen. In een officiële toespraak zegt hij dat het Nederlandse bestuur schuldig is aan deze problemen. Daarom verhoogt hij de betaling voor kruidnagel, verlicht de herendiensten en stelt een verbod in op de hongitochten. De toekomst van de Molukken wordt ondertussen veel verder weg in Europa bepaald. Koning Willem I, sinds 1815 het nieuwe staatshoofd van het Koninkrijk der Nederlanden ondertekent het Verdrag van Londen (1839). Hierin wordt voor de gehele Indonesische kolonie afgesproken dat er vrije handel plaats mag vinden. Dit geldt alleen niet voor de Molukse eilanden. Hierdoor verandert er aan de situatie op de Molukken niet veel.

Kader

Het KNIL: een internationaal leger.

Om een eiland als Java te veroveren en de Javaanse vorsten te dwingen tot gehoorzaamheid (en productie van handelsproducten) zijn veel soldaten nodig. Om dit goed te organiseren richt de Nederlandse regering in 1815 het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger op. Molukse soldaten zullen hierin een belangrijke rol spelen. Voor het voeren van oorlog blijft het Nederlandse bestuur in grote mate afhankelijk van soldaten uit verschillende Indonesische gebieden. Vanuit de VOC-tijd werd er al veel gebruik gemaakt van inheemse soldaten en bij het KNIL is dit niet anders. De belangrijkste reden hiervoor is het hoge sterftecijfer onder Europese soldaten, aangezien zij niet goed tegen tropische ziektes kunnen. De samenstelling van het KNIL doet dan ook erg denken aan een 'Vreemdelingenlegioen', een leger met daarin soldaten uit veel verschillende landen.

Allereerst bestaat het Europese deel van de soldaten niet alleen uit Nederlanders, maar ook uit Zwitsers, Duitsers, Fransen, Oostenrijkers, Noren, en verder nog kleine aantallen uit alle andere Europese landen en zelfs de Verenigde Staten. Van de Indonesische eilanden worden de meeste soldaten gerekruteerd uit midden-Java, maar ook veel Molukkers (vooral Ambon & Seram), Minahassers, Sundanezen, Maleiers, Buginezen en Madurezen. Tussen 1831 en 1872 komen daarnaast ongeveer 3000 Afrikanen uit Ghana en Burkina Faso bij het KNIL. De inheemse soldaten worden ook minder betaald. Zo kan er flink worden bespaard op de kosten voor het leger. In de 19e eeuw wordt zorgvuldig een verhaal bedacht over 'Oom Ambon van het KNIL'. Het idee is dat er altijd een nauwe band is geweest tussen inwoners van de Molukse eilanden en de Nederlandse koloniale overheerser. In het bijzonder christelijke Molukkers worden gezien als erg trouw.

Er zijn altijd te weinig soldaten, vooral vanwege de tropische ziektes die veel slachtoffers maken. Een van de voordelen van soldaten van de verschillende Indonesische eilanden ronselen is dan ook dat zij beter tegen deze ziektes bestand waren. Ook werden zij minder betaald dan de Europeanen. Een uitzondering hierop waren de christelijke Molukkers. De andere inwoners van de Indonesische eilanden waren vooral Moslim en werden daarom gezien als minder betrouwbaar dan christelijke Molukkers. Door deze soldaten wat meer te betalen hoopte men dan ook grotere aantallen christenen in het KNIL aan te trekken. Dit lukte maar beperkt. Wanneer er grote oorlogen zijn, zoals de Atjeh oorlogen en de oorlogen op Bali en Lombok, dan is de vraag naar soldaten nog groter. Vergeleken met de totale bevolking van ongeveer 40 miljoen mensen rond 1900 op alle Indonesische eilanden is het koloniale leger met 40.000 soldaten niet zo groot.

Bijscript: Een en zogenaamde Belanda Hitam, of Zwarte Hollander, zoals de West-Afrikaanse KNIL-soldaten ook wel worden genoemd. De naam Belanda Hitam wordt ook gebruikt voor inwoners van de Indonesische eilanden met een donkere huid, die voor de Nederlanders vochten in het KNIL, zoals de Molukkers.

Kader

Snippers van de Molukse soldaten in het KNIL: *Puputan* op Lombok.

De latere minister-president Hendrikus Colijn is als officier betrokken bij de gevechten op Lombok, in 1894. Na de gevechten schrijft hij een brief aan zijn vrouw en aan zijn ouders. Aan zijn vrouw schrijft hij:

'Ik heb negen vrouwen en drie kinderen die genade vroegen op één hoop moeten zetten en zo dood laten schieten. Het was onaangenaam werk, maar 't kon niet anders. De soldaten regen ze met genot aan hun bajonetten.'

Aan zijn ouders schrijft Colijn:

'Zelfs jonge, schone vrouwen met zuigelingen op de arm streden mee en wierpen uit de daken stukken lood op ons, terwijl anderen zelfs de lans hanteerden. Gelukkig stonden mijn dappere Ambonezen als een muur. Na de achtste aanval bleven nog enige weinigen over die genade vroegen, ik geloof dertien. De soldaten keken mij vragend aan. Een dertigtal mijner manschappen was dood of gewond. Ik keerde mij naar achteren om een sigaar op te steken. Enige hartverscheurende kreten klonken en toen ik mij omdraaide waren ook die dertien dood.'

Uit Hagen, P. *Koloniale oorlogen in Indonesië*, p. 370.

Kader

De Atjeh-oorlogen in het nieuws.

Tussen februari en juli 1904 probeert het KNIL het verzet tegen het koloniaal bestuur in Atjeh te verslaan. We weten vrij goed hoe deze strijd is verlopen omdat er in 1907 veel over deze gewelddadigheden in Nederlandse kranten is geschreven. Bij deze strijd kwamen grote groepen burgers om het leven. Om hun dorp te beschermen gingen alle inwoners, (mannen, vrouwen en kinderen) gekleed in het wit en gewapend met dolken en speren de strijd aan met het KNIL. Hierdoor werden hele dorpen uitgemoord.

In een reeks krantenartikelen schrijft een oud-officier van het KNIL het volgende:

Gevangen werden gemarteld en afgemaakt, vrouwen en kinderen bij het doorzoeken van kampongs doodgeschoten en de bevolking met terreur in toom gehouden. Soms werden mensen 'voor de grap' doodgeschoten 'als apen uit een boom'. De oud-officier schrijft:

'Mij overkwam drie keer dat enige soldaten in triomf de afgeslagen hoofden der vijanden ronddroegen en bij mij brachten, aan welk walgelijk bedrijf is spoedig een einde maakte'.

In de andere artikelen worden nog vele andere voorbeelden gegeven van extreem geweld door het KNIL uitgevoerd tegen de burgerbevolking. Huizen, wegen, bruggen en de natuurlijke hulpbronnen van rijstvelden, tuinen, boomgaarden en voedselvoorraden worden vernietigd. Vaak duurt het jaren voordat de natuur zich weer herstelde. Migratie, honger en ziekte waren het gevolg. De schrijver noemt het handelen van het KNIL volkerenmoord (genocide). Een Nederlandse parlementariër vreest dat een kwart van de bevolking zou worden uitgeroeid.

'Hoe beschaafd Nederland in de twintigste eeuw vrede en orde scheidt op Atjeh'. – Wekker (Pseudoniem voor oud-officier W.A. van Oorschot) in het Haagse dagblad De avondpost (1907)

Bijscrift: Onderstaande foto toont het dorp Kuto Reh op 14 juni 1904. Links bovenaan staan KNIL-soldaten naar de slachting te kijken. In het hele dorp zie je de gedode inwoners liggen. Op een andere foto (hier niet afgebeeld) poseert de Nederlandse legerleider, Overste van Daalen, trots met zijn soldaten naast de gedode inwoners. In totaal worden hier 313 mannen, 189 vrouwen en 59 kinderen gedood.

Kader

Snippers van Ambonese soldaten in het KNIL: gevechten op Zuid-Sulawesi.

De laatste grote gevechten voor het veroveren van Nederlands-Indië vinden plaats op Zuid-Sulawesi (Celebes), in de strijd om Bonto Batu (mei 1906). Ook hier wordt in het bijzonder melding gemaakt van Molukse soldaten.

'De rots-stelling was zwaar versterkt met wallen, onderaardse gangen en arendsnesten in de rotsspleten. ... De bestormers kregen een regen van kogels en rotsstenen over zich heen. Na de eerste mislukking volgde een tweede aanval met 330 man. Vooral de Ambonezen waren fel en riepen 'Sla ze de kop af'.'

Uit: Hagen, *P. Koloniale Oorlogen in Indonesië*, p. 397

In het Nederlandse parlement worden vragen gesteld over de wreedheden die tijdens de gevechten zijn begaan. In een brief aan de minister van Koloniën, geschreven in 1905, stelt de leider van het leger, van Heutsz:

In vergelijking met de Engelsen in de Boerenoorlog of de Duitsers tegenover de Herero's in Afrika was het Nederlands-Indische leger 'een model voor humaan oorlogvoeren'. "Dit wil nu niet zeggen dat er nooit door een ondergeschikte een onnodige op wreedheid gelijkende slag wordt gegeven. ... Vergeet vooral niet dat in de gelederen van de zogenaamde Christen-Ambonese bataljons en de Ambonese marechaussee een groot aantal woeste Ternataanse Alfoeren lopen die in de hitte van het gevecht - en een handgemeen is heet en woest - en ook wel bij de daaropvolgende achtervolging van de teruggeslagen vijand hier en daar een slag te veel geven.

Naar: Hagen, *P. Koloniale Oorlogen in Indonesië*, p. 398

1. Geef van de onderstaande zinnen aan of deze juist zijn of onjuist.
 - a. De Engelsen onderdrukten de Molukkers zwaarder dan de Nederlanders deden.
 - b. Toen de Engelsen de Molukken hadden overgenomen werden de hongitochten afgeschaft.
 - c. Herendiensten zijn eervolle werkzaamheden die mensen graag voor hun heer deden.
 - d. Als de Nederlanders in 1817 de Molukken overnemen van de Engelsen zijn de Molukkers blij dat de Nederlanders weer terug zijn gekomen.

2. Lees Nederlanders in de rest van Indonesië en beantwoord onderstaande vragen.
 - a. Leg uit wat het cultuurstelsel was.
 - b. Welk voordeel levert het cultuurstelsel op voor de vorsten?
 - c. Wat betekent het cultuurstelsel vooral voor de gewone bevolking?

3. Lees Het Koninklijk Nederlands Indisch Leger en beantwoord onderstaande vragen.
 - a. Noem een politieke oorzaak voor het oprichten van het KNIL.
 - b. Het KNIL bestaat voor een deel uit soldaten uit Indonesië en voor een kleiner deel uit Europeanen. Geef een economische reden voor het gebruiken van Indonesische mensen in het KNIL.
 - c. Welke andere reden had Nederland om niet alleen maar Europeanen in het KNIL te gebruiken?
 - d. Kruis aan welke van de onderstaande beweringen over het KNIL rond het jaar 1900 juist is.
 - A. De meeste mensen in het KNIL waren Molukkers.
 - B. Een klein deel van de Indonesische soldaten in het KNIL bestond uit Molukkers.
 - C. Bijna de helft van de Indonesische soldaten was afkomstig van de Molukken.
 - D. Minder dan de helft van het KNIL bestond uit Europese soldaten.

4. Lees Oorlogen van het KNIL en beantwoord onderstaande vragen.
 - a. Leg uit welk voordeel de Europese legers hadden ten opzichte van de Indonesiërs in de oorlogen en gevechten die tussen 1816 en 1927 gevoerd werden.
 - b. Op welke manier probeerde de Indonesische bevolking zich te verweren tegen het KNIL?
 - c. Waar werd de langste oorlog van deze periode uitgevochten?
 - d. Hoe wordt er in Nederland gereageerd op berichten over het geweld in Indonesië?

5. Lees Oorlogen en onderdrukking en geef van de volgende beweringen aan of deze juist of onjuist zijn.
 - a. Pacificeren is het zo goed mogelijk zorgen voor de inwoners van de kolonie.
 - b. De winst die Nederland maakt in Nederlands-Indië wordt gebruikt om het leven van de inwoners van de kolonie te verbeteren.
 - c. Door veel geweld te gebruiken kan met een klein aantal Europeanen een grote kolonie bestuurd worden.
 - d. Veel inwoners van Indonesië willen rond 1940 van het Nederlandse bestuur af.

Opdrachten bij paragraaf 3

Chronologie

Lees Nederlanders in de rest van Indonesië, het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger en Oorlogen en het KNIL. Zet vervolgens onderstaande gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later.

1. De Java-oorlogen vinden plaats.
2. De VOC wordt opgeheven.
3. Rond Sumatra vinden de Atjeh-oorlogen plaats.
4. Pattimura en 400 andere Molukse soldaten komen in opstand tegen de hernieuwde Nederlandse heerschappij.
5. Oprichting van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL).

Toepassen

Info – Thomas Matulesy, beter bekend als kapitein Pattimura, werd in 1783 geboren op de Molukken. Onder het bestuur van de Engelsen (1811-1817) klom hij op tot sergeant-majoor van het Britse leger. In 1817 vielen de Molukken weer in Nederlandse handen en werd het korps waarin Pattimura diende ontbonden. Hij besloot in opstand te komen tegen de Nederlanders. Aan beide kanten vielen veel slachtoffers. Uiteindelijk verloor Pattimura de strijd. Op 16 december 1817 werd hij door ophanging gedood.

Bron 1

Op 29 mei 1817 presenteerde Thomas Matulesy (Pattimura) een aantal klachten over het herstelde Nederlandse bestuur:

4 Wij hebben veel zwaar werk voor de Nederlanders gedaan, maar daarvoor geen loon ontvangen om ervan te leven.

5 Voor zulk werk kregen wij van de Engelse regering jarenlang betaling en die eerbiedigden onze godsdienst; daarom was het volk toen gehoorzaam en leefde in vrede, maar zodra de Nederlanders kwamen om ons te regeren was dat alles voorbij. Daarom is het volk ontevreden geworden en in verzet gekomen tegen het bestuur. [...]

Maar toen is de Resident (hoofd van het Nederlandse bestuur in het gebied) meteen kwaad geworden en heeft met kanonnen en geweren geschoten en toen werd ons hart ziek en zijn wij begonnen met het weerstaan van deze man.

13 Daarnaast zijn wij niet in staat om voor de kruidnagel- en koffietuinen te zorgen, en toch wordt ons opgelegd om ook nog nootmuskaattuinen aan te leggen. Dit maakt onze mannen en vrouwen boos, omdat ze te veel zwaar werk voor de Nederlanders moeten doen.

1. Gebruik info en bron 1.

Pattimura noemt in de bron een aantal redenen om in opstand te komen tegen het Nederlandse bestuur.

Noem:

- twee zaken die de Nederlanders slechter doen dan de Engelsen en
- twee andere klachten tegen het optreden van de Nederlanders op de Molukken.

Bron 2

Pattimura staat afgebeeld op het Indonesische 1000 roepbiljet (2009).

2. Leg uit waarom Pattimura zo belangrijk is voor de Indonesiërs, terwijl in Nederland bijna niemand weet wie hij is.

Gebruik info, bron 1 en bron 2.

Pattimura werd in 1973 door de Indonesische regering uitgeroepen tot nationale volksheld van Indonesië. Het vliegveld en de universiteit op het Molukse eiland Ambon zijn naar hem vernoemd. Zijn afbeelding staat op Indonesische bankbiljetten en er staat een standbeeld vlak bij de plek waar hij ooit werd opgehangen. Ook wordt ieder jaar op 15 mei Pattimura Dag gevierd.

In Nederland is er een Pattimurastraat in de Molukse wijk in Wierden.

Leerdoel:

Je kunt uitleggen hoe tussen *1941* en *1951* de Tweede Wereldoorlog bijdraagt aan het ontstaan van een onafhankelijkheidsstrijd tussen de Molukken en Indonesië.

Paragraaf 4:

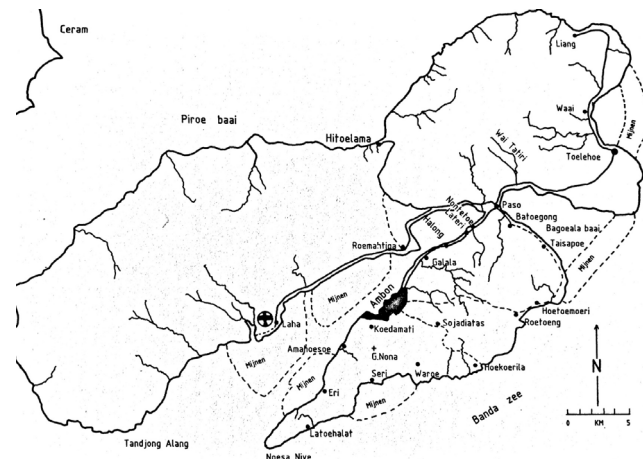
Wereldoorlog en onafhankelijkheidsstrijd

Het bestuur van Nederlands-Indië onderschat het verlangen van inwoners van de Indonesische eilanden voor een eigen bestuur. Tijdens de Japanse ● bezetting zien sommigen de Japanners dan ook als bevrijders van het Nederlandse koloniale systeem. Voor anderen breekt een gevaarlijke tijd aan, omdat zij hebben gewerkt voor het Nederlandse koloniale bestuur. Molukkers die in het KNIL als militair werken, evenals de christelijke Molukkers, worden door Japan als een gevaar gezien. Veel Molukse soldaten worden net als alle Europeanen opgesloten in kampen. Mannen en KNIL-soldaten moeten dwangarbeid verrichten. Velen overlijden door de ontberingen. Sommige vrouwen worden gedwongen om als prostituee te werken voor het Japanse leger.

4.1 Een systeem gebaseerd op discriminatie

Met de betere wapens en veel **terreur** kan Nederland net als andere Europese landen grote gebieden veroveren. Hierdoor ontstaat het idee dat de ene groep mensen, en de manier waarop zij leven, beter is dan de leefwijze van anderen. Vanuit het koloniale systeem ontstaat zo een verdeling van mensen in betere en mindere **rassen**. In Nederland zijn ook dit soort indelingen. Sommige protestantse christenen kijken bijvoorbeeld neer op katholieke christenen. En andere Europese landen zijn niet zo goed als Nederland. In Nederlands-Indië is het verschil meer **zichtbaar: witte Europeanen** staan het hoogst, daarna **Indo's**, vervolgens **vreemden** en als laatste **inlanders**. De inwoners van Indonesië staan dus als laagste in deze indeling. Hoewel christelijke Molukkers behoren tot de categorie inlanders, kunnen zij door hun rol in het KNIL wel een hogere status krijgen.

Een gevolg van het racistisch denken is dat de Nederlanders alle weerstand tegen hun bestuur wegwuiven als onbelangrijk. Ook het dreigende gevaar van Japan, dat al jaren bezig is met een veroveringsoorlog in China, zien de Nederlanders niet als een probleem. Wat zouden minderwaardige Aziatische mensen nou eenmaal kunnen tegen superieure Nederlanders?

Bijschrift: Een militaire kaart van het eiland Ambon met daarop de verdedigingswerken (1942).

4.2 Tweede Wereldoorlog & de Molukken

Japan is al vanaf 1931 bezig om zich uit te breiden naar andere gebieden in Azië, op zoek naar macht en belangrijke grondstoffen voor de industrie. Vanaf 1939 breekt in Europa de **Tweede Wereldoorlog** uit. Nederland wordt in 1940 bezet door Duitsland. Japan is een bondgenoot van Duitsland. In 1941 vallen zij de Verenigde Staten aan op het eiland Hawaï. Hierdoor raken de Verenigde Staten betrokken bij de Tweede Wereldoorlog. Japan bezet vanaf 10 januari 1942 Nederlands-Indië. In enkele weken zijn de Nederlanders verslagen. De **geallieerden**, met daarbij de Nederlandse Marine en het KNIL, blijken geen partij voor de Japanners.

Op de Molukken breekt een zware tijd aan. Sommige inwoners moeten verplicht helpen als dwangarbeiders bij het maken van verdedigingswerken, zoals de aanleg van bunkers, vliegvelden en havens. Soms gaat het om korte periodes, maar sommige Molukkers moeten elders in Azië spoorwegen aanleggen of tunnels graven als dwangarbeider. In het bijzonder is het een zware tijd voor christenen. Zij staan onder extra toezicht omdat de Japanners de christelijke families wantrouwen en hun zien als trouwe bondgenoten van de Nederlanders. Ook dwingen de Japanners op de Molukken vrouwen om als **'troostmeisje'** te dienen voor het Japanse leger: zo worden zij gedwongen om met Japanse soldaten seks te hebben. De bevolking op Java heeft het meeste te lijden onder de bezetting,

omdat grote groepen inwoners als dwangarbeider aan het werk moet. Ook wordt er veel van de rijststopbrengring gepikt voor het Japanse leger. In totaal komen ongeveer 1 miljoen Indonesiërs, vooral Javanen, om het leven tijdens de bezetting.

Bijschrift: Op de afbeelding twee inwoners van het eiland Halmahera die dwangarbeid moeten verrichten tijdens de Japanse bezetting.

kader Executie krijgsgevangenen op Ambon

kader Verzet Babar en reactie Japan

kader Verzet op Ambon

4.3 Onafhankelijkheidsstrijd Indonesië
Uiteindelijk dwingen de Amerikanen na een lange bloedige strijd de Japanners tot de overgave door twee atoombommen op Japanse steden te gooien. Met het verslaan van de Japanners in augustus 1945 breekt voor de inwoners van de Indonesische eilanden een nieuwe periode aan. Op 17 augustus 1945 roept Soekarno, als leider van de Indonesische nationalistische onafhankelijkheid van de Republiek Indonesië uit. Op Java breekt in veel gebieden een soort burgeroorlog uit, waarbij veelal Indonesische jongeren, soms met training en wapens van de Japanners, proberen om vijanden op te sporen en te doden. Europeanen en Indo's lopen hierbij gevaar. Net als iedereen die wordt verdacht van samenwerking met het Nederlandse bestuur, zoals voormalig KNIL-militairen.

Op de Molukse eilanden worden in november 1946 verkiezingen gehouden. De uitslag is een enorm verlies voor mensen die een onafhankelijke Molukse staat willen. De meeste Molukkers zien blijkbaar meer in de Molukken als onderdeel van het nieuwe Indonesië. Molukse inwoners die een voordeel hebben in het Nederlandse koloniale bestuur, zoals dominees, bestuurders en soldaten van het KNIL, zijn bang. Wat gaat er gebeuren als Indonesië de nieuwe baas wordt?

Vanuit Nederland wordt er ondertussen snel een leger op de been gebracht om de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd neer te slaan. Allereerst willen de Nederlanders zorgen dat ze de belangrijkste plantages, mijnen en oliebedrijven weer in handen hebben. De eerste militaire operatie krijgt dan ook de naam 'Operatie Product' (juli - augustus 1947). In Nederland wordt er niet gesproken van een oorlog maar van politionele acties. Nederlands-Indië hoort immers al eeuwen bij Nederland. Dat veel inwoners van Indonesië helemaal niet meer bij Nederland willen horen is een boodschap die jarenlang genegeerd is. Een tweede politionele actie wordt nog ondernomen in december 1948.

Bijlschrift: Na het uitroepen van de onafhankelijkheid door Soekarno zijn er veel jonge Indonesiërs die willen strijden voor dit ideaal. De meesten hebben bamboesperen, enkelen dragen geweren van de Japanners.

Bijchrift: Parachutisten van het Korps Speciale Troepen bereiden zich voor. Van de inlandse soldaten voor deze eenheid werden vooral Molukkers gerekruteerd, in het bijzonder van Ambon en omliggende eilanden.

Net als bij het veroveren van de kolonie Nederlands-Indië gaat het er ook nu weer hard aan toe, aan beide kanten. Van Nederlandse kant worden oude beproefde methodes weer toegepast, waarbij met veel geweld de burgerbevolking wordt onderdrukt. Omdat ze als harde, loyale en dappere strijders bekend staan wordt er ook weer een beroep gedaan op de Molukse soldaten in het KNIL. Veel van deze soldaten zijn zeer loyaal aan het Nederlandse koningshuis en het KNIL. Hoewel sommige Molukkers en andere KNIL-soldaten voor het Indonesische leger kiezen, zijn er ook velen die liever bij Nederland blijven horen. Of anders een eigen land oprichten.

Soldaten van het Republikeinse (Indonesische) leger zijn gevangen genomen door KNIL-soldaten.

Bijscript boven: Toekomstige KNIL-soldaten tijdens hun training tot soldaat (1948).

kader Ervaringen van een Molukse KNIL-soldaat

4.4 Een onafhankelijke Molukse staat
Maar de tijden zijn veranderd. De Verenigde Staten bepalen nu hoe bondgenoten zich moeten gedragen. Nederland stopt in 1949 onder druk van de Verenigde Staten en de Verenigde Naties de strijd in Indonesië. Op 27 december wordt in Amsterdam de soevereiniteitsoverdracht van Indonesië getekend, waarmee Nederland de onafhankelijkheid erkent. Maar in Indonesië bestaan er verschillende ideeën over de te volgen weg.

Als de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog voorbij is willen de Molukse KNIL-soldaten graag terug naar huis op de Molukken. Wanneer een groep van ongeveer 2000, vooral christelijk-Molukse KNIL soldaten, op 25 april 1950 de onafhankelijke Republiek Maluku Selatan (RMS) uitroept wordt de situatie lastiger. Soekarno wil dat alle gebieden van Indonesië direct onder zijn regering vallen. Daarom valt het Indonesische leger in oktober Ambon binnen. De Molukse soldaten vechten dapper maar al snel trekken zij zich terug op het eiland Seram, waar zij zich in het binnenland beter kunnen verbergen.

kader Het pad naar de onafhankelijkheidsstrijd

kader
Gewelddadigheden
tijdens de Indonesische
onafhankelijkheidsstrijd.

Wat moet er nu gebeuren met de Molukse soldaten die verspreid over legerbases in Indonesië zitten? Soekarno wil geen goed getrainde potentiële aanhangers van de RMS op de Molukken hebben. Na lang onderhandelen en een rechtszaak, aangespannen door Molukse officieren, kiest de Nederlandse regering er daarom voor om de soldaten tijdelijk naar Nederland te halen. Achterlaten is geen optie, misschien worden de soldaten en hun families wel gedood door de Indonesiërs. Als zij eenmaal hier zijn kijken we wel verder, is het idee. Voor veel Molukse soldaten is het onduidelijk wat er precies aan de hand is en waarom zij een dienstbevel krijgen om de boot naar Nederland te nemen. Tussen maart en oktober 1951 worden zo 12.500 Molukse soldaten en hun families met schepen naar Nederland gebracht. Zij hopen dat dit een tijdelijke oplossing is.

Bijchrift: De eerste Molukse KNIL soldaten en hun families komen aan in de haven van Rotterdam (21 maart 1951).

Naar:

Kader

Executies krijgsgevangenen op Ambon.

Tussen 30 januari en 3 februari 1942 veroveren de Japanners Ambon. Zij willen graag het vliegveld op het eiland in hun bezit, omdat dit van grote strategische waarde is. Een Australische-Nederlandse legereenheid heeft de taak om het eiland te verdedigen, maar wordt al na enkele dagen verslagen. De soldaten afkomstig uit de Molukken en andere Indonesische gebieden worden al snel weer vrijgelaten. De Nederlandse en Australische soldaten wacht een wreder lot. Vanaf het moment waarop zij worden gevangen gezet worden uit wraak ongeveer 300 van hen gedood door onthoofding. De overige soldaten moeten onder zeer zware omstandigheden dwangarbeid verrichten voor de Japanners. Veel van hen overlijden, door uitputting, ondervoeding en ziekte. Van de 582 soldaten die op Ambon achter blijven overleven 405 de oorlog niet. De overige soldaten worden elders te werk gesteld. Van hen overleeft ongeveer driekwart de oorlog niet.

Kader

Verzet op het Zuid-Molukse eiland Babar.

Op het afgelegen eiland Babar in de Zuidelijke Molukken vind een van de meest gruwelijke oorlogsmisdaden plaats. Babar stond bekend om de tabaksexport. Deze is door de oorlog ingestort. De inwoners van het eiland proberen te overleven op kokosnoten, papaja's en bananen en kleden zich in boomschors. Eind oktober 1944 wordt een Japanse handelaar gedood, na een heftig meningsverschil over de afgesproken prijs. Dit loopt zo uit de hand dat andere dorpsbewoners hun jarenlange frustratie op hem komen afreageren. Ze hakken zijn tenen en vingers af, snijden zijn tong uit, steken een speer in zijn anus en hangen hem ondersteboven aan een boom. Omdat de inwoners bang zijn voor wraak van de Japanners worden vrouwen en kinderen in het woud verstopt. Twee Japanse militairen worden vervolgens gedood, nadat nog twee dorpen zich hadden aansluiten bij het verzet.

Na de komst van Japanse versterkingen nemen zij gruwelijk wraak. Nadat sommige mannen zijn gemarteld en vermoord, nodigt men de vrouwen en kinderen uit om veilig terug te komen. Van de inwoners die zich weer durfden te vertonen worden de twintig leukste meisjes eruit gepikt en afgevoerd als troostmeisje. De rest wordt neergemaaid. Maanden later is de lijkgeur nog te ruiken. Na de oorlog blijkt dat van de zeventhonderd inwoners er vrijhonderd zijn vermoord. Donisius Unawekla, een ooggetuige beschrijft: 'Het gebeurde op acht kilometer van mijn dorp. Heel Emplawas werd uitgeroeid. Van jonge vrouwen sneden ze de borsten af. Baby's gooiden ze in zee. Mijn familiesleden werden vermoord. Ik heb toen tien mensen verloren.'

Naar: *van Reybrouck, D. Revolusi*, p. 251

Kader

Verzet op Ambon.

Het overgrote deel van Molukse bevolking was pro-Japans. Hooguit enkele duizenden pleegden actief verzet. Van de mensen die actief in het verzet zaten hadden velen een achtergrond bij het KNIL. Zo ook KNIL-militair Silvanus Nikijuluw.

De Japanners verdachten Silvanus van spionage voor de geallieerden. In de bossen bij zijn geboortedorp wordt hij opgepakt. 'Ik moest op de grond slapen met ontbloot bovenlijf, slechts in onderbroek. Zonder eten. Vier dagen zonder eten.' Tot drie keer toe werd hij verhoord. Na vier dagen werd hij vrijgelaten en vertrok hij weer naar Ambon. Na een paar losse baantjes meldde hij zich aan om vliegtuigen te repareren bij het vliegveld van Laha.

'Wanneer er een vliegtuig was geland, kwamen wij om schoon te maken en olie bij te vullen.' Silvanus zag samen met enkele collega's die hij vertrouwde kans om zeewater aan de brandstof toe te voegen. 'Als die kisten eenmaal op hoogte waren, raakten ze door motorstoring in de problemen. De Japanners kwamen er niet achter wat daarvan de oorzaak was.'

Naar: Spinhof, *H. Vertrapte Illusies*, p 30-31.

Kader

Ervaringen van een Molukse KNIL-soldaat.

Toen ik 18 jaar werd kreeg ik een brief om mij te melden voor het KNIL. Ik ging met mijn compagnie naar Ambon. Ik herinner mij geen harde gevechten. Wel dat een vriend van mij geraakt werd door een afketsende kogel en overleed. We capituleerden en waren gevangenen van de Japanners. Omdat ze ons geen eten konden geven, mochten we naar huis. Eenmaal terug op Haruku moest ik werken voor de Japanners. We moesten een vliegveld aanleggen bij Pelau, een ander dorp op het eiland. Dat was hard werken. Na de bezettingstijd kreeg ik opnieuw een brief om mij te melden bij het KNIL.

In 1947 kreeg ik verlof om te herstellen en gingen we terug naar Haruku. Na dat verlof van vier maanden wilde ik niet meer terug in het KNIL, maar het moest. We gingen met mijn Molukse compagnie naar verschillende eilanden om via machtsvertoon aan de Indonesiërs te laten zien dat de Nederlanders weer aan de macht waren. Ik heb niet veel gevochten, maar ben wel op patrouille geweest. We moesten de vlag duidelijk planten, dat soort dingen. Later heb ik wel gehoord van andere Molukse KNIL militairen dat er op eilanden als Java en Sumatra veel ergere dingen zijn gebeurd.

Naar:

Kader

Een lastig pad naar de onafhankelijkheid.

Op 17 augustus 1945 roepen Indonesische nationalistten Soekarno en Hatta de onafhankelijke republiek Indonesië uit. Hierop volgt een strijd tussen de RI en Nederland. In eerste instantie zijn er geen Nederlandse soldaten in Indonesië, maar wordt er wel flink gevochten op verschillende plekken in het nieuwe land. Tussen oktober 1945 en begin 1946 zijn er massale moordpartijen onder Nederlanders, Chinezen en andere van samenwerking met Nederland verdachte mensen, zoals christelijke Molukkers.

Christelijke Molukkers spelen ook een belangrijke rol in de vele legereenheden die voor Nederland vanaf 1945 strijden tegen het Indonesische leger. Dat Molukkers al decennia lang in het KNIL vechten, hun christelijke geloof en hun respect voor het Nederlands Koningshuis dragen allemaal bij aan het feit dat veel Indonesische nationalistten hen als vijanden van Indonesië beschouwen. Er vechten echter ook Molukse strijdgroepen aan de kant van Indonesië. Uiteindelijk zullen Molukse soldaten zelfs een eigen eenheid in het nieuwe Indonesische leger (TNI) krijgen: het Pattimura-bataljon.

Net als voor soldaten is er voor de andere inwoners van de Molukken ook de vraag: wat is voor ons het beste? Op de Molukken is al voor de Tweede Wereldoorlog een Ambonese Vereniging (Sarekat Ambon) opgericht. De leider, A.J. Patty, vindt dat de Molukken zich moeten aansluiten bij eventueel onafhankelijke Indonesische staat. Ook zijn er mensen die vanuit hun geloof keuzes maken. Veel van de Indonesische nationalistten zijn ook moslim. Voor Molukse moslims is aansluiting bij Indonesië dus geen gek idee.

Gedurende de onderhandelingen over onafhankelijkheid komt er een aantal opties naar voren. Allereerst is er de optie om onderdeel te worden van de nieuwe Indonesische republiek. Deze zou bestaan uit verschillende deelstaten, zodat de verschillende gebieden evenveel te zeggen hebben. De nationalistten afkomstig uit Java zouden zo niet de baas kunnen spelen over de inwoners van andere eilanden, wanneer zij het niet met elkaar eens zouden zijn. De Molukken zouden dan onderdeel worden van de deelstaat Oost-Indonesië. Er zijn echter ook mensen die liever nog een aparte deelstaat vormen met alleen de Midden-Molukse eilanden. Ook zijn er mensen die helemaal niet bij Indonesië willen horen, maar liever onderdeel blijven van het Koninkrijk der Nederlanden.

Na de soevereiniteitsoverdracht in december 1949 heffen de meeste Indonesische deelstaten zichzelf op en sluiten zich aan bij Indonesië. Na een mislukte staatsgreep door kapitein Westerling (zie volgende kader) en aan hem trouw gebleven KNIL-militairen in januari 1950 gaat dit nog sneller. Eind april wordt uiteindelijk de deelstaat Oost-Indonesië door het eigen bestuur opgeheven. In een laatste poging om toch een vorm van zelfbestuur te houden, roepen de Molukse leden van dit bestuur op 25 april 1950 de onafhankelijke Republiek der Zuid-Molukken (Republik Maluku Selatan; RMS) uit. Wat volgt is een chaotische periode, waarin 'groene baretten' tegenstanders van de RMS op Ambon aanvallen en doden, maar ook RMS-aanhangers met wie zij het niet eens zijn. Ondertussen proberen verschillende RMS-politici om meer steun voor de RMS te krijgen van de bevolking van Ambon en omliggende eilanden.

Soekarno wil dat de Molukken zich zo snel mogelijk bij Indonesië aansluiten. Daarom stuurt hij eerst een groep Molukkers die namens Indonesië de Molukkers moeten overhalen. Als dit niets oplevert stuurt hij een september 1950 het leger naar Ambon, waaronder eenheden van het Pattimura-bataljon. Zo komen Molukkers tegenover elkaar te staan. Hoewel de groene baretten samen met Molukse burgers enige tijd stand houden worden zij na vier maanden toch verslagen. De overgebleven soldaten geven zich over of vluchten met enkele leden van de RMS-leiding het binnenland van Seram in. Hier wachten zij af, in de hoop dat zij op korte termijn weer kunnen meevechten hun eigen land. Zij zouden dertien jaar een guerrilla-strijd voortzetten, hoewel er geen grote gevechten meer zouden plaatsvinden.

Er is nu nog één probleem: in verschillende legerkampen op een aantal Indonesische eilanden zitten nog Molukse KNIL-soldaten. Omdat het KNIL ophoudt te bestaan moeten zij zich aansluiten bij het Indonesische leger of ontslag nemen uit het leger (demobilisatie) en weer naar huis gaan. De meeste soldaten willen het liefst terug naar de Molukken. Soekarno wil dit echter niet. Hij is bang dat veel van deze soldaten, wanneer zij eenmaal op de Molukken zijn, weer de strijd voor een eigen RMS zullen oppakken. Na lang overleg is er voor Nederlandse regering geen andere oplossing dan de Molukkers naar Nederland te halen. De Molukse soldaten moeten op dienstbevel aan boord van boten, met hun gezinnen. Tot er een oplossing is voor de plek van hun demobilisatie moeten zij tijdelijk in Nederland verblijven.
Naar: Smeets, H. en Steijlen, F. In Nederland Gebleven, blz. 36-72

Kader

Gewelddadigheden tijdens de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd.

De meeste gevechten tijdens de onafhankelijkheidsoorlog van Indonesië vinden plaats op Java en delen van Sumatra. In deze periode wordt aan beide kanten flink vermoord. Daardoor komen ook veel onschuldige burgers om het leven. Aan de Nederlandse kant hebben soldaten van het KNIL zich schuldig gemaakt aan wreedheden tegen de bevolking van Indonesië.

De meest beruchte gewelddadigheden van het KNIL vinden plaats op Zuid-Sulawesi, tussen december 1946 en februari 1947. Soldaten van het Korps Speciale Troepen, veelal afkomstig uit de Molukken staan hier onder leiding van Raymond Westerling. Volgens Nederlandse schattingen vallen er ruim 5.000 slachtoffers aan Indonesische zijde. Indonesische strijders zouden tijdens de gevechten verantwoordelijk zijn geweest voor bijna 2.000 slachtoffers. Van de meeste gedode mensen is onduidelijk of zij ook echt iets verkeerd hebben gedaan. Dit komt omdat er door Westerling standrechtelijke executies worden uitgevoerd. Ook vinden er verkrachtingen plaats en 'zwiept' men kampongs. In dit laatste geval loopt een deel van een legereenheid door het dorp en schiet op alles wat zij tegenkomen. Een ander deel van de eenheid wacht buiten het dorp en schiet alle bewoners dood die proberen te vluchten.

Het geweld van deze 'groene baretten' zoals de soldaten van Westerling ook wel worden genoemd, is heel belangrijk geweest voor het beeld dat is ontstaan van Molukkers die voor Nederland hebben gevochten. De meeste Molukse KNIL-soldaten vochten echter niet bij deze eenheid. Wel schrijven veel Nederlandse veteranen van de oorlog in hun herinneringen met veel waardering over de 'gewone' Molukse soldaat. In menig dagboek is te lezen dat de gewone Nederlandse soldaten, met weinig kennis van het leven op de Indonesische eilanden, niet heelhuids zouden zijn teruggekomen als hun Molukse kameraden hen niet door verschillende oorlogssituaties hadden geloodst.

Naar: van Reybrouck, *D. Revolusi*, p. 371-371 & Smeets, H. en Steijlen, F. *In Nederland Gebleven*, blz. 38.

1. Lees Tweede Wereldoorlog & Molukken en beantwoord onderstaande vragen. Begin 1942 raken de Molukken betrokken bij de Tweede Wereldoorlog.
 - a. Leg uit welke gevolgen dit had voor de inwoners van de Molukken, dicht bij huis maar ook verder van huis.
 - b. Wat was een troostmeisje?
 - c. Welk deel van Indonesië ondervond de zwaarste gevolgen van de Japanse bezetting?
2. Lees Onafhankelijkheidsstrijd Indonesië en beantwoord onderstaande vragen.
 - a. Leg in je eigen woorden uit wat er op 17 augustus 1945 in Indonesië gebeurde.
 - b. Wat willen nationalisten bereiken? Gebruik ook de begrippenlijst bij het formuleren van je antwoord.
3. Lees Onafhankelijkheidsstrijd Indonesië en beantwoord onderstaande vragen.
 - a. Leg uit waarom men in Indonesië spreekt van een onafhankelijkheidsstrijd, en men in Nederland eerder sprak van een opstand.
 - b. Indonesiërs vieren op 17 augustus altijd het ontstaan en de verjaardag van hun land. Nederland gebruikt die datum niet. Leg uit waar dit verschil vandaan komt.
 - c. Stel je voor dat jij een Molukse KNIL-soldaat bent en moet vechten voor Nederland, tegen Indonesië. Hoe zou dat voor jou zijn? Probeer dat uit te leggen in 5 tot 10 zinnen.
4. Lees Een Onafhankelijke Molukse staat en geef van onderstaande beweringen aan of ze juist of onjuist zijn.
 - a. De VS steunden de strijd die Nederland tegen Indonesië voerde.
 - b. Eind 1949 stopt Nederland de strijd tegen Indonesië.
 - c. De eigen staat die de Molukkers uitriepen heet Republiek Maluku Selatan.
 - d. De Nederlandse regering stelde de Molukse KNIL-soldaten voor om naar Nederland te komen.

Lees *Tweede Wereldoorlog & Molukken, Onafhankelijkheidsstrijd Indonesië* en *Een onafhankelijke Molukse staat*. Zet vervolgens onderstaande gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later.

1. Nederland voert politionele acties uit in Indonesië.
2. Japan begint met het uitbreiden van haar grondgebied in Azië.
3. 12.500 Molukse soldaten en hun families moeten naar Nederland reizen.
4. Soekarno roept de Republiek Indonesië uit.
5. Een groep Molukkers roept de Republiek Maluku Selatan (RMS) uit.
6. Japan bezet Nederlands-Indië.

Op 15 augustus 2018 gaf de 95-jarige Stefanus Ririhena een interview aan de Nederlandse krant Trouw over zijn leven. Meneer Ririhena werd in 1923 geboren op het Molukse eiland Haruku in het christelijke dorp Wassu. In deze opdracht staan een aantal fragmenten uit dit interview. Deze kun je vinden op bladzijde 116 en 117.

Opdrachten bij paragraaf 4

Bron: 'Wrede Japanners, koude Nederlanders; twee verhalen over de bezetting van Nederlands-Indië en wat daarna kwam' in Trouw (15 augustus 2018).

1. Maak de juiste combinatie tussen onderstaande fragmenten (A t/m E) en de begrippen.

2. Zet de fragmenten in de juiste volgorde, van vroeger naar later.

Begrippen waar je uit kunt kiezen zijn:

dienstbevel

Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL)

politieacties

Republiek Maluku Selatan

troostmeisje

Doe het zo:

Fragment ... past bij het begrip ..., omdat

...

Fragment A

"Nederland hield op met vechten en wij, Molukse jongens, hadden hard voor Nederland gestreden. Wij wilden niet onder Indonesië vallen, maar de Indonesiërs wilden de Molukkers geen onafhankelijkheid geven."

Fragment B

"Ik ben jong getrouwd, om te voorkomen dat ze meegenomen werd. Het was een gearrangeerd huwelijk, ja, door mijn vader natuurlijk, hij regelde zulke dingen voor ons. Uit ons dorp is er geen meisje meegenomen, wel uit andere dorpen. Zo was het een moeilijke tijd tot het einde van de Japanse bezettingstijd [...]"

Fragment C

"Ik wilde al jong predikant worden en naar de predikantenopleiding. Maar daar kwam de oorlog tussen. Ik was achttien jaar, ik kreeg een brief, net als andere leeftijdsgenoten in mijn dorp. Ik moest naar de keuring voor het leger. Ik slaagde en toen was ik militair [...] De Japanners rukten op in Azië. Ik ging met mijn compagnie naar het eiland Ambon waar het centraal gezag was gevestigd en dat de Japanners wilden innemen."

Fragment D

"Op een schip naar Rotterdam ging ik met mijn gezin, ik had nu ook een tweeling, twee dochters, baby's nog. Ik was 27 jaar oud. Mijn eerste indruk? Koud. Waar ik lange tijd kwaad over ben geweest: we werden uit het leger ontslagen. Kregen geen salaris meer. Alleen een beetje weegeld. We gingen eerst naar Amersfoort, naar het voormalige concentratiekamp daar. Om bij te komen en op ziektes onderzocht te worden."

Fragment E

Na dat verlof van vier maanden wilde ik niet meer terug in het KNIL, maar het moest. We gingen met mijn Molukse compagnie naar verschillende eilanden om via machtsvertoon aan de Indonesiërs te laten zien dat de Nederlanders weer aan de macht waren. Ik heb niet veel gevochten, maar ben wel op patrouille geweest, we moesten de vlag duidelijk planten, dat soort dingen. Later heb ik wel gehoord van andere Molukse KNIL-militairen dat er op andere eilanden als Java en Sumatra veel ergere dingen zijn gebeurd, mensenlevens over en weer kapotgemaakt, lijfstraffen, martelingen."

Leerdoel:
Je kunt uitleggen welk conflict er tussen de Molukse gemeenschappen en de Nederlandse overheid ontstaat en hier voorbeelden bij noemen (*1951* en *1978*).

Paragraaf 5:
**Molukker
in
Nederland**

Leerdoel:
Je kunt
uitleggen hoe
mensen uit de Molukse
gemeenschappen in
Nederland leven (*1951 -
heden*).

Na aankomst in Nederland volgt voor veel Molukkers tegenslag op tegenslag. Een slechte behandeling door de Nederlandse overheid, gecombineerd met een steeds kleinere kans op een terugkeer naar de Molukken, zorgt voor groeiende frustraties. Deze komen tot uiting in protesten, demonstraties maar ook gewelddadigheden. Een deel van de Molukkers in Nederland besluit meer op te gaan in de Nederlandse samenleving. Een ander deel voelt zich beter bij een leven binnen de Molukse gemeenschap in Nederland.

5.1 Een koude ontvangst

Na aankomst in Nederland in 1951 zorgen een aantal gebeurtenissen ervoor dat de relatie tussen de Molukse KNIL militairen en de Nederlandse regering snel verandert. De militairen worden zonder verdere mededelingen ontslagen uit het leger. Door een enorm huizentekort na de oorlog kan men de Molukkers ook niet goed huisvesten. Daarom worden de families verspreid over verschillende woonoorden in Nederland. Soms is dit een oud klooster of landhuis, maar veruit de meeste Molukkers komen terecht in voormalige concentratiekampen. De families krijgen elke week drie gulden 'zakgeld' en voor de Molukkers totaal onbekend 'Hollands eten' uit gaarkeukens. Ook is het de Molukkers niet toegestaan om te werken. De Molukse trots is hierdoor ernstig gekrenkt. Is dit wat zij terugkrijgen na generaties loyaliteit van hun families aan het koningshuis en de Nederlandse regering? Ook onderling leidt dit tot ruzies en gewelddadigheden, bijvoorbeeld tussen Molukkers van verschillende eilanden. Door Molukkers van dezelfde eilanden bij elkaar te plaatsen en door zelf eten te bereiden kunnen zij het voor zichzelf wat prettiger maken.

kader Een complexe relatie tussen Molukse gemeenschappen en de Nederlandse regering

Bijschrift: Een barak uit een woonoord waar de Molukkers in moesten wonen.

Bijschrift: Tijdens een bezoek in 1950 van Nederlandse journalisten aan het woonoord Schattenberg (bij Assen) wordt deze foto gemaakt. Het bijschrift van de foto luidt: 'De barakken van de Schattenberg zijn midden op de Drentse hei gelegen. De bewoners hebben niet te klagen over een gebrek aan natuurschoon'.

5.2 Aanpassen en aan het lot overgelaten

Omdat het verblijf tijdelijk zou zijn hopen veel Molukse families op een snelle terugkeer. Velen hebben daarom een gepakte koffer onder hun bed, klaar om terug te keren als zij het goede nieuws ontvangen. Maar de Nederlandse overheid doet weinig om ervoor te zorgen dat de Molukkers terug kunnen naar de eilanden waar zij zijn geboren. En het idee van een onafhankelijke Molukse staat is al helemaal niet iets wat de Nederlandse overheid voor elkaar krijgt: daar gaat Indonesië nu over. Wel probeert de Nederlandse overheid de Molukkers wat meer uit hun isolement in de woonoorden te halen, maar dit stuit op grote weerstand van Molukse kant. Ondertussen worden de leefomstandigheden in de woonoorden steeds slechter. In te kleine barakken, leeft men met veel families, zonder al te veel privacy. Door slecht onderhoud wordt het leven steeds minder aangenaam. In de zomer is het bloedheet en in de winter ijskoud en nat. Een deel van de Molukkers vertrekt dan ook uit de woonoorden, op zoek naar een beter bestaan ergens anders in Nederland.

kader

De leefomstandigheden in een barak

De tegenslagen zorgen bij veel Molukkers voor toenemende frustratie en boosheid over de behandeling door de Nederlandse regering. Dit is ook terug te zien in de woonoorden. Over het algemeen is de opvoeding in de jonge gezinnen in het kamp hard, zeker vergeleken met nu. Veel van de vaders zijn vooral bekend met de strenge regels uit het leger. **Lijfstraffen** zijn geen uitzondering. Om de verveling tegen te gaan wordt er steeds vaker zwart gewerkt. Dit komt boeren en bedrijven in de buurt van de woonoorden niet slecht uit. Het gespaarde geld wordt vaak gebruikt om de strijders die op de Molukken nog steeds voor onafhankelijkheid vechten te ondersteunen. Naarmate de jaren verstrijken wordt de houding van veel Molukkers ten opzichte van de Nederlandse overheid steeds negatiever. Tekenend hiervoor is de manier waarop Molukkers met werk omgaan. Rond 1953 werkt een meerderheid van de Molukse mannen om zo het zakgeld van de overheid wat aan te vullen. Wanneer zij in 1956 echter verplicht worden om te gaan werken, levert dit veel weerstand op. Er ontstaan protesten en er komt steeds meer verzet tegen deze behandeling. Bij winkels in de buurt van woonoorden wordt **'op de pof'** boodschappen gedaan. Zoals men zegt: 'stuur de rekening maar naar Den Haag'.

5.3 Aandacht voor problemen:
demonstraties en geweld

Ondertussen zijn de leefomstandigheden in de woonoorden allang niet meer voldoende. Daarom is de overheid vanaf 1960 speciale **Molukse wijken** gaan bouwen zodat men hier kan wonen. Dit is een verbetering wat betreft de woonomstandigheden. Maar het betekent ook toegeven dat het verblijf in Nederland niet langer tijdelijk is. Er is daarom veel verzet tegen de verhuizing naar de Molukse wijken. Sommige woonoorden worden met flink geweld ontruimd door de politie en het leger.

In 1963 wordt Chris Soumokil, leider van het RMS-verzet op de Molukken, gevangengenomen. Dit is een grote tegenslag voor de aanhangers van een onafhankelijke Molukse staat. Als Soeharto in 1965 in Indonesië de macht grijpt ruimt hij zijn tegenstanders uit de weg. Daarom wordt in 1966 ook Soumokil geëxecuteerd. In Nederland reageren Molukkers met protesten en demonstraties. Zij vragen aandacht voor het onrecht dat de Molukkers wordt aangedaan, in Indonesië en in Nederland.

Bijschrift: Tijdens een protest in Den Haag (1970) laten Molukse jongeren zien hoe ontevreden zij zijn. De inspiratie door de Black Power beweging in de VS is duidelijk zichtbaar door de gebalde vuisten.

Bijlschrift: De ontruiming van het woonoord Vaassen (1976). In een bijlschrift staat te lezen: 'Grote politiemacht ontruimt Moluks woonoord in Vaassen, met geweren schietend'

De Nederlandse regering zorgt dus voor woningen van betere kwaliteit. Maar veel van de andere problemen die in de woonoorden spelen, zoals schooluitval, werkloosheid en bijbehorende opvoedings- en verslavingsproblemen worden genegeerd. Ook is er weinig erkenning voor de respectloze manier waarop de KNIL-soldaten en hun families zijn behandeld vanaf 1951. In 1970 wordt president Soeharto in Nederland ontvangen met een officieel staatsbezoek. Voor een groep Molukkers is dit de druppel. Hoe kan Nederland dit doen met de moordenaar van Soumokil? Geïnspireerd door de **burgerrechtenbeweging** in de Verenigde Staten ontstaan er steeds meer protesten en demonstraties.

kader Verdrietige gevolgen

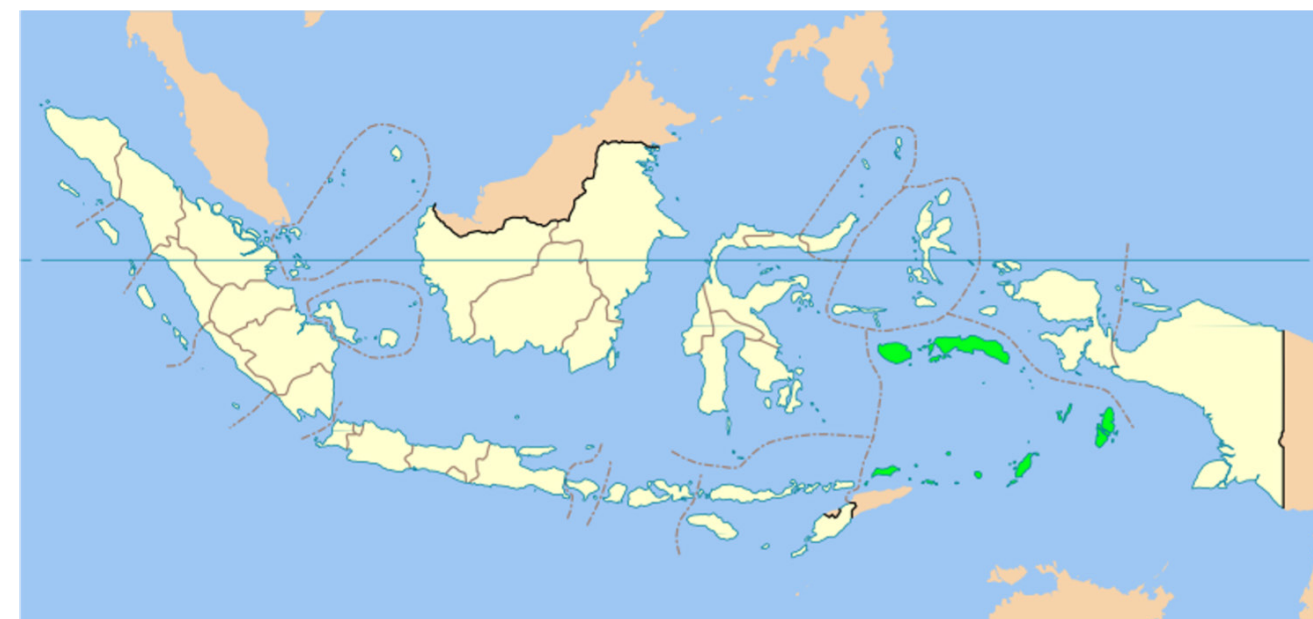
Vooraf jongeren, kinderen van de KNIL-militairen, besluiten om op gewelddadige wijze aandacht te eisen voor de Molukse klachten. Zij hopen zo af te dwingen dat de regering zich meer gaat inzetten voor het **RMS-ideaal**. Tussen 1970 en 1978 zijn er in het bijzonder een aantal gijzelingsacties, waarbij ook onschuldige burgerslachtoffers vallen. Het meest gewelddadig zijn de **treinkaping** bij Wijster (1975) en de gelijktijdige kaping van een trein bij De Punt en gijzeling van een basisschool in Bovensmilde (1977). De Nederlandse regering besluit bij De Punt om met veel geweld een einde aan de kaping te maken. Hierbij

komen naast zes kapers ook twee gegijzelden om het leven. Voor de kapers wordt echter een belangrijk doel bereikt. Tijdens elke nieuwsuitzending moet men uitleggen waarom deze jongeren zo boos zijn en wat zij willen bereiken. Iedereen in Nederland en daarbuiten weet nu van het RMS-ideaal en de behandeling van de Molukkers in Nederland. De onschuldige slachtoffers zorgen echter ook voor veel boosheid bij andere Nederlanders.

Bijlschrift: Een kaart met het gebied van Indonesië. In het groen zie je het gebied dat volgens het RMS-ideaal een onafhankelijke Molukse staat moet zijn.

kader RMS ideaal

kader Over de Molukse treinkapingen

Bijschrift: Op de afbeelding de treinkaping bij de Punt in 1977. Een Molukse kaper rent met de RMS-vlag voor de trein langs.

5.4 Na de aanslagen

In 1978 geeft de Nederlandse regering toe dat zij de Molukkers verkeerd hebben behandeld. Nederland heeft te weinig oog gehad voor de realiteit in Indonesië en kon geen terugkeer naar de Molukken beloven. Vervolgens is er weinig gedaan om de Molukkers te helpen bij de integratie in Nederland. In 1986 wordt een gezamenlijke verklaring opgesteld. De Nederlandse regering geeft hierin aan dat zij in het verleden maatregelen heeft genomen die de Molukkers pijn hebben gedaan. Er wordt beloofd meer te doen voor de Molukkers, door een Moluks Museum te steunen en afspraken te maken over huisvesting en onderwijsprestaties.

Integratie werkt niet alleen één kant op. Als tussen 1999 en 2000 een burgeroorlog op de Molukken uitbreekt tussen moslims en christenen is het in Nederland stil. De media geven weinig aandacht net als de regering. Ook nu is er boosheid, maar de reacties vanuit de Molukse gemeenschap zijn veel minder radicaal dan in de jaren 1970. Voor veel Molukkers is wel duidelijk dat er weinig kennis en begrip is onder de Nederlandse bevolking over hun geschiedenis in Nederland.

Kader

Een complexe relatie tussen Molukse gemeenschappen en de Nederlandse regering.

De relatie tussen de Nederlandse regering en de Molukse gemeenschappen is vaak moeizaam geweest. Aan de ene kant heeft dit te maken met de wensen en idealen die in de Molukse gemeenschappen leven. Vanaf hun aankomst in 1951 is er de wens om terug te keren naar hun geboorteland. Het liefst natuurlijk een terugkeer naar een onafhankelijke Molukse staat. Aan de andere kant heeft de Nederlandse regering vanaf 1951 een zwabberend beleid ten opzichte van de Molukkers. De regering weet niet goed wat er speelt in de verschillende Molukse gemeenschappen en maakt hierdoor beslissingen die de relatie verslechteren. Ook kan de regering weinig doen om te helpen bij het ontstaan van een onafhankelijke Molukse staat. Daar gaat Indonesië nu over.

Nu zijn er veel gebeurtenissen die van invloed zijn op de Nederlands-Molukse relatie, tussen 1951 en 1978. In dit lesmateriaal is daarom een aantal gebeurtenissen gekozen die helpen begrijpen waarom er in de Molukse gemeenschappen veel boosheid en argwaan is tegenover de Nederlandse overheid. Het verklaart deels waarom Molukse jongeren in de jaren 1970 tot gewelddadig protest overgaan. Dit verhaal is een eenvoudige weergave van deze periode. Het is goed om te beseffen dat er ondanks de keuzes die door de overheid zijn gemaakt, ook vele politici, ambtenaren en gewone inwoners uit Nederland zijn die zich het lot van de Molukkers in Nederland aantrekken. Door zich in te zetten voor organisaties, commissies of door vrijwilligerswerk, hebben zij geprobeerd om het leven van Molukkers in de verschillende gemeenschappen meer dragelijk te maken.

Ook van Molukse kant is er zeer verschillende gereageerd op de verschillende gebeurtenissen sinds 1951. Dat er in de tekst steevast wordt gesproken over Molukse gemeenschappen in het meervoud laat zien dat er veel verschillende meningen en wensen zijn, die niet altijd met elkaar overeenkomen. Er zijn naast een gedeelde Molukse achtergrond ook veel culturele verschillen tussen de gemeenschappen. Er is in de leertekst al geschreven over de verschillende eilanden waar Molukkers in Nederland van afkomstig zijn. Daarnaast is het overgrote deel van de Nederlandse Molukkers protestants, maar zijn er ook katholieke en islamitische Molukkers. Verder dragen ook verschillende meningen over het belang van sommige tradities (adat) en de verschillende pela-banden bij aan meer diversiteit dan in dit lesmateriaal kan worden weergegeven. Net als in andere gemeenschappen is er discussie over welke (politieke) leiders gevolgd moeten worden. Ook zijn er verschillende meningen over het streven naar een onafhankelijke staat (RMS) en hoe dit te bereiken. Als laatste zijn er vanaf de beginjaren in Nederland mensen met een Molukse achtergrond geweest die zich op hun eigen manier willen ontwikkelen. Hieruit is in Amsterdam een van de grootste Molukse gemeenschappen ontstaan, los van andere Molukse leiders en besturen. In de afsluitende paragraaf kijken we daarom nog eens naar de vraag: wat betekent het om Molukker in Nederland te zijn?

Kader

De leefomstandigheden in een barak.

Johnny Manuhutu, zanger van de Molukse band Massada, vertelt over de barakken waarin hij opgroeide op een woonoord:

De houten barakken waarin ze woonden boden bitter weinig comfort. Als 's winters de wind om het huis joeg werd de sneeuw door de kieren zo de huiskamer in geblazen. Ze leefden met z'n zessen op een woonoppervlak van amper vierentwintig vierkante meter. Onderveederd in een huiskamer en een slaapkamer. En die slaapkamer werd dan weer door middel van een doek of sarong gesplitst in een gedeelte voor de kinderen en een afdeling voor de ouders. Slapen deden ze op ijzeren stapelbedden, op hooi-matrassen waar de strootjes nog uitstaken, toegedekt door ene paardendecken. Nee, een echt gastvrij onthaal was het niet.

Uit: Verbraak, C. *De Molukkers*, p. 63.

Kader

Verdrietige gevolgen.

Zijn ouders zijn altijd blijven hopen Al die jaren bleef hun koffer klaarstaan. Dat maakte het voor hun kinderen vaak moeilijk. 'Het is emotioneel zwaar als je ziet dat je ouders verdriet hebben. Dat ze gekweld worden door heimwee. Daar hebben mensen van mijn generatie mee moeten leren leven.' ... 'We maakten deel uit van zowel de Nederlandse als de Molukse maatschappij, met beide totaal andere normen en waarden. Dat is heel moeilijk geweest. Veel van onze jongeren raakten daardoor aan de drugs, zo schiepen ze hun eigen wereld en ontsnapten ze aan die schizofrene situatie.'

Uit: Verbraak, C. *De Molukkers*, p. 69.

Kader

Over de Molukse treinkapingen.

Noes Solisa, zoon van een KNIL-militair, vertelt over zijn ervaringen tijdens de treinkapingen:

Het waren de dagen van gijzelingen en kapingen; terreurorganisaties als de PLO, de Rote Armee Fraktion, het Japanse Rode Leger en de Rode Brigades trokken een spoor van gewelddadige bezettingen en ontvoeringen over de wereld. Logisch dat de gedachten van zijn generatie ook in die richting gingen, vindt hij. Al bleef het aanvankelijk bij gedachten. Totdat op dinsdagochtend 2 december 1975 om zeven minuten over tien in de stoptrein van Groningen naar Zwolle bij het plaatje Wijster aan de noodrem werd getrokken.

Hij kende veel kapers persoonlijk. 'We woonden allemaal in Bovensmilde.' Solisa werd door vertegenwoordigers uit de Molukse wereld gevraagd om als woordvoerder van de Molukse gemeenschap op te treden. De executie van drie gegijzelden bracht hem al direct in een gewetensconflict. 'Ik ben tegen dat soort geweld. Zo'n daad druist in tegen mijn normen en waarden. Het is sowieso lastig om als woordvoerder te laveren tussen die verschillende loyaliteiten. Dus ik opereerde heel voorzichtig.' Dat werd hem niet in dank afgenomen. 'Een deel van de Molukse samenleving vond mij veel te soft. Ik had volgens hen vierkant achter de kapers moeten gaan staan.' In diezelfde tijd begon in Amsterdam de bezetting van het Indonesisch consulaat. Hij was er totaal door verrast. 'Ik wist er niets van en zag die bezetting ook niet aankomen, ook al was ik met een aantal van die jongens bevriend.'

In mei 1977 werd hij in zijn ouderlijk huis in Bovensmilde 's morgens gewekt door schoten. Als snel werd duidelijk dat de basisschool in de wijk bezet was, en 105 kinderen en vijf leerkrachten gegijzeld waren door vier Molukse jongemannen. ... 'Ze waren net een project aan het voorbereiden over Molukkers, om meer kennis en begrip te genereren bij Nederlanders. Ik vind dat nog steeds heel pijnlijk. Juist omdat onder de gegijzelden kinderen waren. De Molukse gemeenschap was ook zeer verdeeld over deze actie; niet over de trein, maar wel over de school. Het overgrote deel verwierp die actie.' Dat gold ook voor zijn eigen vader. 'Die trein begreep hij nog wel, maar hij kon niet achter de bezetting van de school staan.'

Uit: Verbraak, C. *De Molukkers*, p. 103-105.

Kader RMS-ideaal.

Voor veel van de Molukkers die naar Nederland komen is één onderwerp het belangrijkste: er moet een onafhankelijke Molukse staat komen. Dit doel wordt ook wel het RMS-ideaal genoemd. Tot 1963 wordt er een oorlog uitgevochten vanuit de oerwouden op Seram. In dat jaar wordt Chris Soumokil, de leider van dit Moluks verzet, door de Indonesische regering gevangengenomen. Hierdoor komt er een einde aan de gewapende strijd voor een onafhankelijke Molukse staat op de Molukken.

Tot 1963 proberen de Molukse RMS-aanhangers in Nederland de strijd te steunen. Dit doen families door inzamelingen te houden of goederen naar de strijders te sturen. Het einde van de strijd maakt het oprichten van een onafhankelijk staat een stuk moeilijker. De steun voor een onafhankelijke Molukse staat neemt ondertussen op de Molukken ook af. Veel Molukkers, vooral de families met een islamitische achtergrond, hadden altijd al hun vraagtekens gehad bij een onafhankelijke staat opgericht door christenen. Daarnaast onderdrukt de Indonesische regering ook na 1963 elke vorm van protest en steun voor de RMS. Tot vandaag de dag worden inwoners van de Molukken die ook maar een klein beetje laten blijken voor de RMS te zijn streng gestraft.

Voor de Molukse families is het einde van de strijd in 1963 een zware klap. Hoe kunnen zij nu nog terug naar een eigen land? Vanaf 1975 zijn er wel regelingen voor Molukkers die terug willen naar hun thuisland. Maar ondertussen zijn er ook nieuwe generaties geboren en opgegroeid in Nederland. Voor hen is het lastig kiezen tussen een onbekende toekomst in een voor hen vreemd land, of een leven hier in Nederland. Voor deze dilemma's is weinig aandacht van de Nederlandse regering. Dat de regering sinds de aankomst van de Molukkers in 1952 weinig goeds heeft gedaan, zorgt voor veel frustratie. Het zijn enkele van de kinderen van de naar Nederland gehaalde soldaten bij wie uiteindelijk de frustratie tot uitbarsting komt. Zij besluiten met gewelddadige gijzelingen aandacht te vragen voor het onrecht dat de Molukkers in Nederland is aangedaan.

1. Lees Een koude ontvangst en beantwoord onderstaande vragen.
 - a. Waar moeten Molukkers na aankomst in Nederland wonen? Noem twee plekken.
 - b. Noem drie redenen waardoor de relatie tussen Molukse KNIL-militairen en de Nederlandse regering snel verandert.
 - c. Leg uit wat gaarkeukens zijn.
 - d. Welk Nederlands eten zou jij het meeste missen als je in een ander land moest wonen?

2. Lees Aanpassen en aan het lot overgelaten en beantwoord onderstaande vragen.
 - a. Leg uit waarom veel Molukse families altijd een gepakte koffer onder hun bed hadden liggen.
 - b. Leg uit hoe het kon gebeuren dat Molukkers onderling ruzie kregen en geweld gingen gebruiken. Gebruik voor je antwoord ook kopje 5.1 (Een koude ontvangst).
 - c. Na verloop van jaren werd de houding van Molukkers ten opzichte van de Nederlandse overheid steeds negatiever. Geef met twee voorbeelden uit de tekst aan waaraan je dat kon zien.

3. Lees Aandacht voor problemen: demonstraties en geweld en beantwoord onderstaande vragen.
 - a. Welke gevolgen heeft het aantreden van Soeharto als nieuwe leider van Indonesië in de jaren '60?
 - b. Welk gevolg heeft de executie van Chris Soumokil op de Molukse mensen in Nederland?
 - c. Geef van onderstaande beweringen aan of ze juist of onjuist zijn.
 1. De Molukkers zijn blij met het verplaatsen van de woonoorden naar Molukse wijken.
 2. In de loop van de jaren '60 lost de Nederlandse overheid veel van de problemen waar de Molukkers tegenaan lopen op.

3. Nederland ontvangt de nieuwe Indonesische leider Soeharto met een officieel staatsbezoek.
4. De Molukkers beginnen in de loop van de jaren '60 te zien dat de beloofde onafhankelijke staat er niet gaat komen.

4. Onderstaande vragen gaan ook over Aandacht voor problemen: demonstraties en geweld.
 - a. Leg uit wat de Amerikaanse burgerrechtenbeweging inhield.
 - b. Vul de lege plekken in onderstaande tekst in. Kies uit: oude, 1980, treinkaping, geweld, nieuwsuitzending, treinkaping, 1978, geweld, aandacht, jonge, 1990, basisschool, verzet. Je mag een woord maar één keer gebruiken en je houdt een aantal woorden over.

Tussen 1970 en ... (1) ... komen vooral de ... (2) ... Molukkers in protest om aandacht te vragen voor hun omstandigheden en klachten. Hierbij wordt ook geweld gebruikt. De meest bekende acties zijn de ... (3)... bij de Punt en de gijzeling van een ... (4) ... in Bovensmilde in het jaar ... (5) De Nederlandse regering maakt met veel ... (6) ... een einde aan deze acties, waarbij de meeste Molukkers omkomen. Toch bereiken de actievoerders met hun acties een belangrijk doel: er komt meer ... (7) ... voor de Molukse idealen.

Opdrachten bij paragraaf 5

Chronologie

5. Lees Na de aanslagen en geef van onderstaande beweringen aan of ze juist of onjuist zijn.
- Na de gijzelingsacties geeft de Nederlandse regering toe dat de Molukkers niet goed behandeld zijn.
 - De Nederlandse regering belooft de Molukkers een eigen staat.
 - In 1986 belooft de Nederlandse regering om meer te doen voor de Molukkers.
 - Tijdens de burgeroorlog op de Molukken van 1999/2000 reageert een groot deel van Nederland heel begripvol.
6. Lees Eenheid en verscheidenheid en beantwoord onderstaande vragen.
- Leg uit waarom moeilijk te zeggen is hoeveel steun er op de Molukken in Indonesië nog is voor een onafhankelijke Molukse staat.
 - Wat betekent het woord identiteit?
 - De zoektocht naar wat het betekent om Molukker te zijn is voor iedereen anders. Wat denk jij: wat bepaalt wat je identiteit is? Maak in je antwoord gebruik van de tekst en koppel je eigen mening aan je antwoord.

Lees Een koude ontvangst, Aanpassen en aan het lot overgelaten, Aandacht voor problemen: demonstraties en geweld, Na de aanslagen en Eenheid en verscheidenheid. Zet vervolgens onderstaande gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later.

- Molukkers leven onder slechte omstandigheden in concentratiekampen en woonoorden.
- Chris Soumokil wordt gevangengenomen.
- Molukse mannen in Indonesië gaan voor drie jaar de gevangenis in vanwege het bezitten van een Molukse vlag.
- Soeharto komt tot afgrijzen van Molukkers in Nederland op staatsbezoek.
- De treinkaping bij de Punt wordt door de Nederlandse overheid gewelddadig beëindigd.
- Op de Molukken woedt een burgeroorlog tussen moslims en christenen.
- De Nederlandse regering geeft toe dat er weinig oog was voor de realiteit van Indonesië en dat de belofte van een eigen staat voor de Molukkers nooit kon worden ingelost.

Toepassen

Lees bron 1. In de bron vertelt de schrijver over twee tegengestelde verhalen die bestaan over de manier waarop Molukkers in de afgelopen eeuwen met de Nederlanders zijn omgegaan.

1. Leg uit op welke twee manieren Molukkers een rol hebben gespeeld in het koloniale verleden van Nederland.

Bron 1: een Molukse schrijver over de beelden die er over Molukkers bestaan.

Nederlandse kolonialen schiepen het beeld van ‘oom Ambon van het KNIL’, de Ambonese vechtsoldaat, die met zijn zwaard eeuwenlang trouw Nederland en het Huis van Oranje diende. Zij creëerden ook de mythe van het Molukse volk dat honderden jaren Nederland trouw diende in Nederlandse legers, zich verbonden voelde met Nederland en de vorstin Wilhelmina vereerde. Op den duur geloofden Molukse soldaten en de Nederlanders in deze mythe en gingen zij zich ook daarnaar gedragen.

Op vele manieren probeerden de Nederlandse kolonisten deze mythe in stand te houden. Na de tweede wereldoorlog liet koningin Wilhelmina op de Molukken op het eiland Ambon een monument bouwen met het opschrift ‘door de eeuwen trouw’. Kritische Molukse nationalisten hekelden deze wijze van geschiedvervalsing. ‘s Nachts beitelde zij de ‘t’ weg. Nu stond er op het gedenkteken te lezen: ‘door de eeuwen rouw’.

Naar: Molukse Overpeinzingen – J. Tomasowa p. 16-17

2 Lees bron 2 en bron 3.

- a. De Molukse ouders waar over wordt gesproken zijn mensen die met hun kinderen naar Nederland zijn gekomen. In de eerste zin van de bron ontbreekt een deel. Waar bleven deze generatie Molukkers op hopen?**
- b. Kinderen van Molukkers die naar Nederland zijn gekomen leefden niet op de Molukken en werden ook niet Nederlands opgevoed. Welk gevolg heeft dit volgens Manuhutu?**

- c. Lees nog eens bron 3. Op welke manier proberen Molukkers van de derde generatie om met het trauma dat eerdere generaties Molukse Nederlanders om te gaan?**

Bron 2: eerste en tweede generatie Molukkers:

Zijn ouders zijn altijd blijven hopen ... [deel ontbreekt]. Al die jaren bleef hun koffer klaarstaan. Dat maakte het voor hun kinderen vaak moeilijk. ‘Het is emotioneel zwaar als je ziet dat je ouders verdriet hebben. Dat ze gekweld worden door heimwee. Daar hebben mensen van mijn generatie mee moeten leren leven.’ ... ‘We maakten deel uit van zowel de Nederlandse als de Molukse maatschappij, met beide totaal andere normen en waarden. Dat is heel moeilijk geweest. Veel van onze jongeren raakten daardoor aan de drugs, zo schiepen ze hun eigen wereld en ontsnapten ze aan die schizofrene situatie.’

Naar Johnny Manuhutu in Coen Verbraak – *De Molukkers*, p. 69

Bron 3: derde generatie Molukkers:

‘Ik ken genoeg Molukkers van de derde generatie die nog last hebben van de pijn die aan hen doorgegeven is door hun ouders en grootouders. Maar we leren steeds beter hoe we die energie voor ons laten werken in plaats van tegen ons. Dan heb je een mooi verhaal, zet er muziek onder en je hebt een liedje.’ (Joenoës Polnaija in Er is een spannende nieuwe generatie Molukse muzikanten opgestaan. Wat bindt hen? Volkskrant 11-11-2021, V8)

Leerdoel:

Je kunt
uitleggen op welke
manieren Molukkers
in Nederland hun
Molukse identiteit
vormgeven.

Paragraaf 6:

**Afsluiting Moluks-
Nederlandse geschiedenis**

Molukse Nederlanders.

In de afgelopen jaren is het verhaal van de Molukkers in Nederland nog geregeld in het nieuws geweest. Tussen **2018** en **2021** heeft een aantal nabestaanden van treinkapers bij de Punt een rechtszaak aangespannen tegen de Nederlandse staat. Zij proberen te bewijzen dat tijdens het beëindigen van de kaping in **1977** Molukse gijzelnemers bewust zijn doodgeschoten door Nederlandse soldaten, ook al vormden zij geen gevaar meer. Dankzij deze rechtszaken komt het verhaal van de Molukse gemeenschappen weer vaker in het nieuws. Zo leren meer Nederlanders van het leven van de Molukkers in Nederland.

kader

De mens is nu eenmaal een complex wezen

6.1 Molukse identiteit in Nederland

Is het geaccepteerd om je eigen weg te vinden in Nederland of keer je daarmee het ideaal van een onafhankelijke Molukse staat de rug toe? Kun je een Molukker zijn zonder terug te willen keren naar de Molukken? Het zijn moeilijke vragen die spelen in de Molukse gemeenschappen. Voor latere generaties, opgegroeid in Nederland, zijn deze vragen misschien nog wel lastiger. Zonder een herinnering aan de Molukken is het lastig invoelen wat nu thuis is. De verschillende manieren waarop Molukkers zich in Nederland hebben ontwikkeld, laten zien dat Molukse Nederlanders naast gelijkenissen ook heel verschillend kunnen zijn.

kader

Deel van de tekst uit het nummer Toekomstplan

kader

Molukkers in de Nederlandse muziekindustrie

6.2 Eenheid & verscheidenheid

Binnen de Molukse gemeenschap leeft onder sommigen nog steeds het RMS-ideaal van een eigen onafhankelijke staat. Ook op de Molukse eilanden zijn er nog inwoners die onafhankelijk willen zijn, maar hoeveel mensen dit zijn is moeilijk te zeggen. Dit komt omdat het laten zien van steun aan een onafhankelijke Molukse staat, zelfs op vreedzame wijze, streng wordt onderdrukt door de Indonesische overheid. Zo zijn de afgelopen jaren meerdere Molukkers in Indonesië opgepakt wegen 'verraad' en na mishandeling en soms zelfs marteling veroordeeld tot jarenlange gevangenisstraffen. In 2021 was het in huis hebben van de Molukse vlag genoeg om drie Molukse mannen drie jaar gevangenisstraf op te leggen.

Vanaf 1951 is er sprake van gezamenlijk optrekken binnen de Molukse gemeenschap, maar ook onderlinge discussies en soms zelfs strijd. Voor veel mensen met een Molukse achtergrond speelt de vraag wat dit voor hen te betekenen heeft. Is het een achtergrond waar je niet veel mee doet of ben je juist zeer actief in het streven naar erkenning van een onafhankelijke Molukse staat? Wat maakt je Moluks? Je huidskleur, je beheersing van het Maleis, je achternaam, je kennis van tradities, of een achtergrond in een Molukse wijk? Ook zijn er Molukkers die onderzoek doen naar de Molukse tradities en gebruiken uit de tijd voor de komst van Europeanen.

kader

Samen werken, samen genieten, samen leven in Nederland

kader

Een andere band met de Molukken

Kader

Herontdekken van tradities: de pre-Europese tatoeage-cultuur op de Molukken

Voor veel mensen uit de Molukse gemeenschappen blijft hun Molukse identiteit erg belangrijk. Zij blijven daarom actief met het zoeken naar informatie over de Molukse eilanden en de tradities die men hier kent, vroeger en nu. Zo is er naast het streven naar een eigen staat voor veel Molukkers in Nederland ook meer aandacht voor andere onderdelen van de Molukse cultuur. Hoe maakte men vroeger muziek? Welke functie hadden tatoeages binnen gemeenschappen? Welke talen sprak men en welke bijzondere verhalen werden verteld? Het zijn allemaal onderwerpen die Molukse Nederlanders onderzoeken om zo hun Molukse identiteit vorm te geven.

Kader

De mens is nu eenmaal een complex wezen.

Alle mensen vragen zich af wie ze zijn, waar ze vandaan komen en wat hun identiteit is. Die zoektocht naar onze identiteit is belangrijk en boeiend, maar kan ook gevaarlijk zijn. Als ik voor mijzelf een duidelijke identiteit probeer te bepalen, sluit ik me misschien wel af voor de wereld. Of concludeer ik misschien wel dat mijn identiteit wordt bepaald door die ene groep mensen waartoe ik behoor. Ik beklemtoon die onderdelen van mij die me met de gekozen groep verbinden en ga voorbij aan al mijn andere onderdelen.

Naar: Yuval Noah Harari, *Die zoektocht naar identiteit is gevaarlijk – de mens is nu eenmaal een complex wezen*, 13 januari 2023, NRC.

Kader

Deel van de tekst uit het nummer Toekomstplan van Diggy Djé & Nnelg.

Ik ben geen killer maar als ik moet dan zal ik
Kleinzoon van een KNIL'er dus ben eerder *too pro-actief*
Zo van
Zie ik één verkeerde *move* dan knal ik
Leef met de dag, alleen God weet wat mijn toekomstplan is

Geen angst
In me alles wat ik kan is winnen
Daarom ben ik altijd stil als mannen zitten in hun *feelings*

Niet omdat ik ze niet heb maar omdat ik er mee kan dealen
Één procent talent de rest is discipline

Djiggus
Deze dagen meer een monnik dan op money
Immers rust moet je pakken net als macht, je kan het niet verdienen
Niemand kan je zeggen wat is wat en wie wie is
Maar het einde heet het slot omdat geduld de *key* is

Self believe alsof het religie is
Rap alsof ik *pray* to Jesus
Werk aan mijn fysiek alsof die *shit* een relikwie is
En liefde geef ik een ieder omdat het goed voor mijn ziel is
En mijn hart laat pompen alsof het een *beat* is

Zie je de visie we winnen per definitie zet die shit op *repeat*, mocht je dat even niet zien.

Kader

Molukkers in de Nederlandse muziekindustrie.

In de onderstaande tekst praten jongere Molukkers over hun leven als muzikant en hoe hun Molukse achtergrond in hun muziek doorklinkt.

Interview Molukse muzikanten:

Je kunt in de Nederlandse pop, hiphop en r&b niet meer om de nieuwe generatie Molukse artiesten heen. De volkskrant spreekt zeven van hen over opgroeien in de Molukse wijk, over de pijn in de gemeenschap en de muziek die daaruit ontstaat.

De Molukse gemeenschap is al sinds aankomst in Nederland in 1951 hecht geweest. En die deelt een tragische geschiedenis. ... Nu meer dan zeventig jaar later, woont het merendeel van de Molukse gemeenschap nog steeds in een gemeenste met een Molukse wijk.

De niet nagekomen beloften, de stilte als reactie op hun roep om gerechtigheid en het generatie op generatie doorgegeven knagende gevoel van heimwee hield de gemeenschap bij elkaar. Muziek was voor de eerste generatie Molukkers al een manier om mentaal terug te keren naar de eilanden, om vast te houden aan hun identiteit, om het verhaal te vertellen van hun ouders, grootouders en overgrootouders. Door de tweede

generatie werd muziek gebruikt om de pijn en frustratie te vertalen in iets wat beter te behappen was, voor de jongere generaties en voor de buitenstaanders. In de jaren zeventig bestormden muzikale talenten zoals Massada en Daniel Shuleka de hitlijsten. Maar de derde en vierde generatie lijken nog aanwezig in het Nederlandse muzieklandschap.

Wat betekent muziek in de Molukse cultuur?

Siroj: Ik denk dat iedere Molukker is opgegroeid met muziek, door de Molukse kerk bijvoorbeeld, die in elke gemeente anders is maar altijd doordrenkt van muziek. En in elk huis tref je een gitaar aan of een tifa, een traditionele Molukse trommel.

Jael: Je werd ook al vroeg aangemoedigd om voor mensen op te treden. Op de zondagsschool moest je zingen en repeteren voor voordrachten in de kerk. Zo leerde je ook samen muziek maken.

Vincent Patty: Ze zeggen toch dat je 10.000 vlieguren moet hebben gemaakt, om ergens goed in te zijn? In

de gemiddelde Molukse familie haal je dat. Of je nou één Molukse ouder hebt of twee, je hebt ooit een gitaar in je handen gedrukt gekregen of je hebt in de familieband triangel gespeeld.

Wat verklaart de huidige stortvloed aan talent?

Siroj: Veel Molukkers zijn bang om zich te laten zien. Er zit van huis uit een soort bescheidenheid in. Daarnaast zijn we afstammelingen van soldaten die gewend zijn om te volgen en orders te krijgen. Je kop boven het maaiveld uitsteken is eng: al helemaal wanneer het voelt alsof de hele gemeenschap meekijkt.

Zoë Tauran: Maar volgens mij dacht de tweede generatie ook dat ze nog teruggingen. Ze dachten: waarom zou ik er hier iets van proberen te maken? De derde en vierde generatie hebben die hoop ook nog maar ze begrijpen hoe lastig het is om dat te bewerkstelligen. Een gemeenschap kan zich pas echt ontwikkelen wanneer die niet in de wachtstand staat.

Joenoës Polnaija: Het heeft ook te maken met armoede. Onze ouders

Naar:

(Er is een spannende nieuwe generatie Molukse muzikanten opgestaan. Wat bindt hen? Volkskrant 11-11-2021, V8)

waren helemaal niet bezig met carrière maken. Ze gingen naar de technische school omdat de opa's zeiden dat het handig was voor wanneer ze terug naar de Molukken gingen en elektriciteit moesten aanleggen. Wij zijn de eerste generatie die hier carrière kan maken. Het talent dat we altijd voor ons moesten houden laten we nu aan de rest van de wereld zien.

Hebben sociale media ook geholpen de derde en vierde generatie uit hun schulp te krijgen?

Zoë Tauran: Zeker! Als ik Molukse mensen op TikTok of andere social media zie, maakt mijn hart een sprongetje, ik zie vaker dat we naar buiten willen treden.

Jael: Ik gebruik mijn sociale media ook om mensen buiten Nederland en de Molukken ons verhaal te vertellen. Waar ter wereld ik ook speel, ik roep altijd 'Free Maluku' tijdens mijn shows. Ik probeer mijn talent te gebruiken om onze boodschap te verspreiden.

Kader

Samen werken, samen genieten, samen leven in Nederland.

In de jaren 1970 ontstaan Molukse popgroepen, zoals Massada en Cheyenne. Met hun muziek wisten deze bands een breed Nederlands publiek te bereiken. Vanaf 1982 is er enkele jaren in de Paradiso in Amsterdam elke maand een Moluccan Moods-avond. Hier worden één of meer Molukse bands gepresenteerd. Dankzij de samenwerking met het Molukse maandblad Tjengkeh (kruidnagel) worden deze avonden in heel Nederland bekend. Naast muziek is er in dit blad ook aandacht voor de verschillende manieren waarop Molukkers in Nederland leven en werken. Zo zijn er interviews met Molukse politieagenten, maar ook topsporters als de voetbalinternational en Ajax-speler Simon Tahamata. In het blad wordt ook aandacht gegeven aan onderwerpen die dan nog vaak taboe zijn, zoals huwelijken tussen Molukkers en Nederlanders en scheidingen. Ook op andere culturele terreinen laten Molukkers zich gelden, zoals in het theater, op het toneel, als schilder of beeldend kunstenaar. Bij politiek kritische onderwerpen, zoals antiracisme-demonstraties, laten Molukkers zich ook gelden en zoeken zij bijvoorbeeld de samenwerking met bestaande Nederlandse organisaties.

De overheid probeert zowel landelijk als op lokaal niveau op verschillende manieren de situatie voor Molukkers te verbeteren. Bij de opleiding voor docenten in Assen wordt kennis van de Molukse achtergrond een apart onderdeel van de opleiding, zodat docenten zich beter kunnen inleven in Molukse leerlingen. Met een 'duizend-banen-plan' wordt geprobeerd om het vertrouwen tussen Molukkers en de overheid te verbeteren, naast dat werkloosheid terug wordt gedrongen. Ook wordt er geld beschikbaar gesteld voor de oprichting van een Moluks Historisch Museum. Binnen de Molukse gemeenschappen wordt daarnaast ook veel gedaan om drugsmisbruik op te lossen.

Doordat Molukkers steeds meer buiten de Molukse wijken wonen komen zij ook meer in contact met andere Nederlandse gemeenschappen. Zo zijn veel Molukkers zich aan de ene kant meer onderdeel van de Nederlandse samenleving gaan voelen. Aan de andere kant zien veel Molukkers zich niet als Nederlander: zij hebben andere tradities en gebruiken, een andere taal en geschiedenis. Dit zorgt er ook voor dat de meeste Molukkers zichzelf en hun geschiedenis zien als duidelijk anders dan die van andere groepen Nederlanders die de afgelopen decennia onderdeel zijn geworden van de Nederlandse samenleving. Door alle verschillende culturele samenwerkingen, het werken tussen andere Nederlanders, het wonen buiten woonwijken en het volgen van onderwijs, ontstaat er steeds meer interactie tussen mensen uit Molukse en Nederlandse gemeenschappen.

Naar: Smeets, H. en Steijlen, F. *In Nederland Gebleven*, blz. 284-289.

Kader

Een andere band met de Molukken.

Na de Molukse treinkapingen beseffen een aantal mensen uit de Molukse gemeenschappen dat de strijd voor een onafhankelijke Molukse staat niet in Nederland maar op de Molukken zelf gevoerd moeten worden. Hoewel vanaf de jaren 1970 al mogelijkheden bestaan om de Molukken te bezoeken wordt dit niet door heel veel Molukkers gedaan. Naast het politieke doel om een eigen staat op te richten komt er ook steeds meer aandacht en interesse voor andere vormen van contact. Sommige Molukse Nederlanders willen graag meer weten over het dorp of eiland waar hun familie oorspronkelijk vandaan komt. Zo gaan zij op zoek naar meer kennis over de geschiedenis, cultuur en talen van de families die hier wonen.

De burgeroorlog op de Molukken (1999–2002) zorgt voor een grote schok bij de Molukse gemeenschappen in Nederland. Blijkbaar zijn de pela-banden niet sterk genoeg om een einde te maken aan dit conflict. De verdeling op de Molukken is vooral religieus: ongeveer 50% van de inwoners op de midden-Molukken is moslim of protestant. Aangemoedigd door Indonesische politici loopt de onenigheid tussen deze groepen op. In 1999 draait dit uit op gewelddadige conflicten tussen gewapende burgers van beide kanten. Juist door samenwerking, ook in Nederland, tussen Molukkers met een christelijke of islamitische achtergrond, wordt het conflict op de Molukken uiteindelijk opgelost. Hoewel pela niet een burgeroorlog kan voorkomen, zijn er wel veel voorbeelden in deze periode van Molukkers die, vanwege hun pela band, andere families helpen om te schuilen of vluchten voor het geweld.

Na de burgeroorlog ontstaan verschillende nieuwe vormen van samenwerking tussen Molukkers op de Molukken en Molukkers die in Nederland of elders in de wereld wonen. Vanuit de gemeenschappen op de Molukse eilanden ontstaan verschillende initiatieven om het onderwijs te verbeteren, economische ontwikkeling te stimuleren en de natuur te beschermen. Dit soort projecten helpen bij het verbeteren van de leefomstandigheden voor inwoners van de Molukken. De contacten die Molukkers van buiten de Molukken hebben bij deze projecten leveren hun meer inzicht op in de Molukse cultuur. Sommigen gaan naar de Molukken om *tifa* (traditionele drum) of *totobuang* (een soort klokkenspel van ijzeren schalen) te leren spelen. Anderen doen onderzoek naar de traditionele tatoeages die voor de komst van Europeanen werden gebruikt in de Molukse gemeenschappen. Door deze kennis in Nederland te verspreiden, door (muziek) voorstellingen of tentoonstellingen, wordt deze kennis ook hier weer doorgegeven.

Naar: Steijlen, F. *Searching transnational relations between Moluccans in the Netherlands and the Moluccans.*

Bijschrift: Enkele voorbeelden van traditionele Molukse tatoeages.

Molukse geschiedenis van de eerste mensen tot nu

Kader

Herontdekken van tradities: de pre-Europese tatoeage-cultuur op de Molukken.

De eerste mensen verspreiden zich vanuit het zuidoosten van Azië, via de Indonesische eilanden, over de vele eilanden van de Stille Oceaan. Hierdoor komen sommige tradities terug bij verschillende volkeren die in dit enorme gebied leven. Een van deze tradities is die van het tatoeëren. Bij de Molukse culturen is deze traditie ook van groot belang geweest. Tatoeëren komt van oorsprong dan ook voor op bijna elk eiland van de Molukken. Door de komst van nieuwe nieuwe religies en de kolonisatie door Europeanen wordt tatoeëren verboden. Hierdoor verdwijnt de traditie langzaam op de Molukse eilanden. Na de Tweede Wereldoorlog is tatoeëren in vrijwel alle Molukse gebieden verdwenen, maar tegenwoordig proberen Molukkers in Nederland deze traditie weer in ere te herstellen.

De tatoeages vormen voor de inwoners van de Molukken een manier om zich spiritueel te verbinden met hun voorouders, Adat, het universum en de natuur waarin zij leven. De vele verschillende culturen die bestaan op verschillende Molukse eilanden hebben elk hun eigen symboliek en verhalen, met tatoeages die hierbij passen. Op de Midden-Molukken zijn de meest bekende tatoeages die van het eiland Seram en de Lease eilanden. Patasiwa Hitam is een van de stammen waar het tatoeëren een belangrijke traditie vormt. Hitam betekent zwart en zo verwijst de naam van de stam naar de tatoeages die door de leden van deze stam worden gedragen. Een belangrijke groep binnen deze stam zijn de Kakean of Kakehang. Binnen deze groep worden krijgers getatoeëerd wanneer zij succesvol zijn tijdens oorlogen. Mannelijke krijgers krijgen bijvoorbeeld symbolen die aangeven wanneer zij iemand hebben onthoofd. Verder worden meisjes en jongens bij de Kakean getatoeëerd als overgangsritueel naar volwassenheid. Het gezicht en andere lichaamsdelen worden dan versierd met prachtige symbolen. Zo plaats men bij vrouwen drie lijnen op hun kin, maar ook afbeeldingen van planten, dieren en hemellichamen. Deze worden geplaatst op het voorhoofd, de slaap en bij mondhoeken. Zelfs de binnenkant van de mond wordt getatoeëerd.

Bij andere gemeenschappen op de Molukken wordt voornamelijk door vrouwen getatoeëerd. Omdat de strenge voorschriften van de Kakean hier niet gelden ontstaat in elk gebied op de eilanden een eigen mode. Soms worden kinderen vanaf een jaar of drie al getatoeëerd op de handen en polsen. Naast de prachtige vormgeving van de tatoeages zitten deze vol met diepe betekenissen en ontstaansverhalen. Elk symbool vertelt een verhaal en heeft een functie. Zo kun je aan iemand zien van welke clan of familie die persoon afkomstig is en welke status of functie iemand heeft in de gemeenschap.

Het woord tatoeëren komt niet voor op de Molukken. Door de vele dialecten en talen op de eilanden heeft het overal een andere naam. De Alfoeren uit de regio Hina Allane op het eiland Ambon noemen de traditie bijvoorbeeld Tupuisinu (Tupu betekent steken, Isinu betekent kennis, dus het 'insteeken van kennis in de huid').

Het tatoeëren op deze eilanden wordt met verschillende technieken beoefent. Naalden, gemaakt van bewerkte tanden van zwijnen, worden vastgebonden aan een houten stok die met een andere stok voorzichtig in de huid wordt geslagen. In andere gebieden wordt de huid geperforeerd met doornen. Ook wordt er getatoeëerd in de vorm van hechten, zoals ook wond dicht worden gehecht. Deze techniek is maar op een paar plekken ter wereld teruggevonden, op het Molukse eiland Seram en bij de Inuit volkeren die in het Noordpoolgebied wonen. Elk van deze technieken is minder pijnlijk dan een moderne tatoeëermachine en brengt ook minder schade toe aan de huid dan moderne technieken.

Sinds een aantal jaar is deze traditie weer heel belangrijk geworden in de Molukse gemeenschappen, in het bijzonder voor Molukse inwoners in Nederland. Het opnieuw dragen van belangrijke symbolen op het lichaam verbindt hen opnieuw spiritueel met hun voorouders, Adat, het universum en het thuisland. Het vormt zo een manier van dekoloniseren en het in ere houden van oorspronkelijk Molukse schoonheidsidealen.

Bron: Joe Patty, *traditioneel beoefenaar van Tupuisinu*

Bijschrift: Joe Patty,
traditioneel beoefenaar van
Tupuisinu, aan het werk.

Toepassen

Uit het onderzoek waarover in bron 1 wordt gesproken blijkt dat Nederlanders veel positiever zijn over het koloniale verleden, wanneer zij worden vergeleken met inwoners uit andere Europese landen.

1. Je hebt in dit lesmateriaal veel geleerd over de koloniale geschiedenis van Nederland. Je kunt ook zelf nu een antwoord bedenken op de onderdelen die in het onderzoek terug komen.

- a. Hoe kijk jij naar het vroegere wereldrijk dat Nederland had, bijvoorbeeld in Indonesië?
- b. Wat vind jij van het kolonialisme en de gevolgen die dit heeft gehad?
- c. Wat zou jij er van vinden als Nederland nu nog een overzees rijk zou hebben?
- d. Overleg je antwoorden met medeleerlingen: wat vinden zij? Welk argumenten heb je gebruikt om je mening te onderbouwen?

2. Opdracht beeld Jan Pieterszoon Coen in Hoorn.

Lees bron 2.

- a. Rond 1900 probeert de regering het nationalisme onder de Nederlandse bevolking te vergroten. Nationalisme betekent dat je gelooft dat jouw land het beste is. Waarom past het plaatsen van het beeld van Coen hier goed bij?
- b. Welke kritiek kun je in de bron vinden over het plaatsen van het beeld? Noem één voorbeeld van kritiek op het koloniale systeem en één voorbeeld van kritiek op Coen zelf.

Tegenwoordig staat er wat informatie bij het beeld over de rol die Coen speelde in de 17e eeuw en welke gruweldaden hij heeft uitgevoerd.

- c. Wat vind jij zelf? Wat voor betekenis heeft het beeld van Coen nu nog voor Nederlanders? Is het een beeld dat moet blijven staan, met uitleg erbij? Of mag het beeld van jou weg? Gebruik bij je antwoord minstens één argument dat je haalt uit de lesstof die je tot nu toe hebt doorgenomen.

Opdrachten bij paragraaf 6

Bron 1: een Brits onderzoek uit 2019 naar kolonialisme.

Bron 2: het beeld van Jan Pieterszoon Coen.

In 1587 wordt in de havenstad Hoorn Jan Pieterszoon Coen geboren. Ruim 400 jaar later is het voor een aantal inwoners van Hoorn reden om hem te eren. Sinds 1893 staat het beeld op dezelfde plaats. In deze periode, rond 1900, werd Coen door veel Nederlanders gezien als een nationale held. Hij had de belangen van Nederland in Azië behartigd en was daarmee een belangrijke grondlegger van het Nederlandse koloniale Rijk.

Vanaf de onthulling van het beeld is er kritiek geweest. Op 28 mei 1893 staat onder meer het volgende in een bericht op de voorpagina van het socialistische blad **'Recht voor Allen'**:

'Bij de oprichting van dit standbeeld, bij het feestgelach, waar onze handelaars en fabrikanten met elkaar zullen klinken op het 'welzijn' zogenaamd van Indië, vragen wij een ogenblik gehoor! Gehoor in naam van de duizenden ongelukkigen, die wij, Europeanen, in Oost-Indië hebben gemaakt, evenals in alle delen der aarde, waar wij in de naam van de handel de vlag planten van wat wij in onze boeken en op onze standbeelden noemen: de beschaving, maar welke in werkelijkheid was de vlag van roof, moord en bloeddorst.'

...

Wie was Jan Pieterszoon Coen?

Hij was de vlees geworden Hollandse handelaar uit de 17e eeuw, die voor geen gruweldaad terugschrikte, wanneer de VOC (voor wie hij in dienst was) er voordeel bij had. Een goede naam vinden voor deze afschuwelijke man is moeilijk. Het best vinden wij nog de betiteling die wij eens bij een schrijver van he lazen, die van 'bloedhond'.

Ook bij de viering van de vierhonderdste geboortedag van Coen in 1987 is er protest. Een groep Molukkers verspreidt pamfletten tijdens de herdenkingsdienst. Hierin vragen zij aandacht voor de moordpartijen van Coen onder de Indische en Molukse bevolking. Meest recent is er in 2011 nog een burgerinitiatief geweest om het standbeeld te verwijderen. Uiteindelijk leidde dit tot het plaatsen van een 'kritische' tekst bij het standbeeld.

In 2019 doet het Britse onderzoeksburet YouGov onderzoek. De vraag die zij willen beantwoorden: welk Europees land is het meest trots op zijn koloniale verleden? Nederland steekt hier met kop en schouders boven de rest uit. Maar liefst 50 procent van de ondervraagden verklaart zich trots op het vroegere wereldrijk, tegenover 32 procent van de Britten, 26 procent van de Fransen en 23 procent van de Belgen. Nog opvallender is het bijzonder lage aantal Nederlanders dat zich schaamt voor het kolonialisme: 6 procent van de Nederlanders, tegenover 14 procent in Frankrijk, 19 procent bij de Britten en 23 procent van de Belgen. Meer dan een kwart van de ondervraagde Nederlanders (26 procent) had graag gewild dat hun land nog steeds een overzees rijk had.

(Naar van Reybrouck, *D. Revolusi*, p.19)

Leerdoelen:

Leerdoel lesmateriaal:

Je kent de geschiedenis van de Molukse gemeenschappen en hoe deze in Nederland zijn ontstaan.

Paragraaf 6:

Je kunt uitleggen op welke manieren Molukkers in Nederland hun Molukse identiteit vormgeven.

Paragraaf 1:

Je kunt uitleggen hoe de inwoners op de Molukken leven voor de komst van de Europeanen in de 15e eeuw.

Paragraaf 2:

Je kunt uitleggen op welke manier de Molukkers contact hebben met de Europeanen, tussen 1512 en 1799.

Paragraaf 3:

Je kunt uitleggen hoe Nederlands-Indië ontstaat tussen 1813 en 1941 & welke rol Molukse KNIL-soldaten hierbij spelen.

Paragraaf 4:

Je kunt uitleggen hoe de tussen 1941 en 1951 de Tweede Wereldoorlog bijdraagt aan het ontstaan van een onafhankelijkheidsstrijd tussen de Molukken en Indonesië.

Paragraaf 5:

Je kunt uitleggen welk conflict er tussen de Molukse gemeenschappen en de Nederlandse overheid ontstaat en hier voorbeelden bij noemen (1951 en 1978).

Je kunt uitleggen hoe mensen uit de Molukse gemeenschappen in Nederland leven (1951 - heden).

Begrippenlijst Molukse–Nederlandse geschiedenis

Inleiding:

Molukkers: verzamelnaam voor mensen (of hun voorouders) die afkomstig zijn van de Molukse eilanden, in Oost-Indonesië.

Paragraaf 1:

Molukken: Eilandengroep in Oost-Indonesië.

Specerijen: Smaakgevend deel van planten. (Enkele soorten die voorkomen op de Molukse eilanden zijn nootmuskaat, foelie, peper, kruidnagel en kaneel.)

Wilde Tuinen: Gewassen in het bos die worden onderhouden voor voedsel, zoals de Sagopalm of bananen.

Sago: uit het merg van de sagopalm gewonnen meel.

Indonesische eilanden: naam die we in dit lesmateriaal gebruiken voor eilanden die op dit moment onder Indonesië vallen, ook al is er voor 1945 geen sprake van Indonesië.

Kora: Soort boot die gebruikt wordt op de Molukken.

Alfoeren: Naam voor de eerste bewoners van de Molukken.

Ternate: Eilandrijk op de Noord-Molukken.

Tidore: Eilandrijk rijk op de Noord-Molukken.

Maleis: Taal gesproken in Zuid-Oost Azië.

Sjamanisme: Ziektes en andere onverklaarbare zaken komen door het bovennatuurlijke. Een sjamaan kan hier

invloed op uitoefenen.

Adat: Traditionele leefregels van inwoners.

Pela: Verbond tussen twee of meerdere dorpen op de Molukken.

Hindoeïsme: Geloof in veel verschillende goden. (+/- 1.500 v.c India)

Boeddhisme: Geloof in de leer van Boeddha. (+/- 500 v.c. India)

Islam: Geloof in één god en de leer van de profeet Mohammed (+/- 550. Arabisch Schiereiland).

Christendom: Geloof in christelijke God en diens zoon Jezus.

Kader:
Clan: groep mensen waarmee je bloedverwant bent.

Paragraaf 2:

Katholieke Geloof: Leer van het christendom met aan het hoofd de Paus in Rome.

Monopolie / Handelsmonopolie: Alleenrecht / Alleenrecht op de handel, in dit geval op specerijen.

VOC / Verenigde Oost-Indische Compagnie: Samenwerking tussen handelsbedrijven uit Nederlandse steden.

Gekaapt: Kapen, het veroveren van boten om zo de lading af te pakken (piraterij).

Protestantse geloof: Leer van het christendom, ontstaan vanaf 1517 uit het katholieke geloof.

Rekruteert: Rekruteren, het in dienst nemen van mensen voor het leger.

Hongi-tochten: Reizen met als doel om de bewoners van een gebied te straffen.

Inheems: Inwoners waarvan de voorouders ook al in dit gebied woonde.

Banda: Eilandengroep in de Molukken.

Hoamoal: Gebied in het oosten van het eiland Seram.

Verdiepende teksten:

Gouverneur-generaal: Hoogste leider in de gebieden van de VOC.

Dwangarbeiders: Werk dat je tegen je wil moet doen.

Batavia: Hoofdkwartier van de VOC in de Indische kolonies.

Federatie: Samenwerking van verschillende groepen, steden of staten.

Makassar: Belangrijke handelsstad op het eiland Sulawesi (Celebes).

Seram: Groot eiland ten noorden van Ambon.

Ontvolkt: Inwoners van een gebied worden met geweld gedwongen om ergens anders te gaan wonen.

Geronseld: Mensen oproepen om mee te vechten.

Paragraaf 3:

Koloniseren: Heb innemen van overzees gebied.

Herendiensten: Werk wat mensen verplicht worden te doen.

Pattimura: Molukse legerleider die in opstand komt tegen Nederland (1817).

Java-oorlog: Oorlog tussen Prins Diponegoro en Nederlands-Indië (1825-1830).

Cultuurstelsel: Door Nederlands-Indische regering ingevoerd belastingsysteem. (1830 en 1870: Javaanse boeren moesten hierbij 20% van hun grond bewerken voor handelsproducten, vooral koffie. Dit ging ten koste van de eigen oogst. Hadden boeren geen geschikte grond dan moesten zij 66 dagen per jaar werk verrichten voor de Nederlands-Indische regering.)

Aanzien: De hoeveelheid eerbied die iemand ontvangt van anderen.

KNIL: Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (1816-1950)

Rituele zelfmoord: Volgens voorgeschreven regels zelfmoord plegen.

Pacificeren: Vrede brengen.

Kampong: Maleis en Indonesisch woord voor dorp.

Paragraaf 4:

Rassen: indeling van mensen, dieren of planten, op basis van uiterlijk en erfelijke kenmerken.

Terreur: Mensen zo bang maken dat zij doen wat jij wil.

Europeanen: Mensen (of hun voorouders) die afkomstig zijn uit Europa.

Indo's: Mensen van wie (voor)ouders zowel uit Europa als Indonesië afkomstig zijn.

Vreemden: Mensen uit Azië die van oorsprong niet uit Indonesië afkomstig zijn, zoals Chinezen.

Inlanders: Inheemse bewoners van Indonesië. Bijvoorbeeld Molukkers of Javanen.

Tweede Wereldoorlog: Oorlog tussen twee bondgenootschappen, uitgevochten in Europa en Azië.

Geallieerden: Bondgenootschap tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Troostmeisje: Naam voor vrouwen uit Azië die door de Japanse bezetter werden gedwongen om als prostituee te werken voor het Japanse leger.

Nationalisten: Mensen die heel erg trots zijn op hun eigen land en dit zelf willen besturen.

Onafhankelijkheidsstrijd: Strijd waarbij je probeert om onafhankelijk te worden van het land dat jou bestuurt.

Politionele Acties: Nederlandse benaming voor de oorlogen tegen Indonesische nationalistes.

Soevereiniteitsoverdracht: de ceremonie waarbij Nederland officieel de onafhankelijkheid van de Indonesië erkent.

RMS (Republiek Maluku Selatan): Republiek der Zuid-Molukken, op 25 april 1950 uitgeroepen.

Guerilla: Oorlog tussen twee ongelijkwaardige legers, waarbij zwakkere partij probeert om de tegenstander te verslaan met kleine, onverwachte aanvallen.

Dienstbevel: In het leger: iemand met een hogere rang zegt wat je moet doen.

Paragraaf 5:

Woonoorden: Eerste woonplaatsen van Molukkers in Nederland.

Concentratiekampen: Plek waarin tegenstanders van de regering (meestal een dictatuur) worden opgesloten.

Gaarkeukens: Grote keukens waarin voor grote aantallen, meestal eenvoudig eten, kan worden gemaakt.

Leefomstandigheden: De dingen die invloed hebben op de kwaliteit van het dagelijks leven.

Lijfstraffen: Straffen door middel van het lichaam pijnigen.

Op de pof: Op rekening, je betaalt dit later.

Molukse wijken: Door de Nederlandse overheid gebouwde huizenwijken voor Molukkers.

Burgerrechtenbeweging: De strijd van vooral zwarte burgers in de Verenigde Staten van Amerika voor gelijke rechten.

RMS-ideaal: Het graag willen van een onafhankelijke Molukse staat op de Zuid-Molukse eilanden.

Treinkapingen: Het gijzelen van onschuldige burgers in een trein.

Paragraaf 6:

Identiteit: Dat wat jij vindt dat jij bent. (Dit kan een culturele achtergrond zijn, een geloof, werk en een opleiding. Vaak is dit een combinatie van vele factoren.)

